

Ragadozók és emberek

Lehetséges békésen együttélniük Romániában?

Domokos Csaba

Kecskés Attila

Royal Netherlands
Embassy

Ragadozók és emberek

**Lehetséges békésen együttélniük
Romániában?**

Domokos Csaba

Kecskés Attila

Megjelent a Milvus Csoport Madártani - és Természetvédelmi Egyesület
Emlősvédelmi Munkacsoportjának gondozásában, a romániai Holland
Nagykövetség támogatásával

Szöveg: Domokos Csaba, Kecskés Attila
Grafikák és borítóterv: Deák Attila

Előszó

A kézben tartott kiadvány a **Ragadozók és emberek - lehetséges békésen együttélniük Romániában?** című projekt eredményeként született. Egy olyan témakörrel foglalkozik, amely Romániában eddig még nem részesült a kellő figyelemben. Ajánljuk mindenki figyelmébe, aki akarva-akaratlanul szembesülhet ragadozókkal: állattenyésztéssel, mezőgazdasággal foglalkozóknak, természetvédőknek és kirándulóknak. Reméljük, hogy az erdészek és vadászok is találnak benne számukra hasznos információt.

Ezúton szeretnénk megköszönni a romániai Holland Nagykövetségnek a pályázat lefuttatásához és a kiadvány megjelentetéséhez nyújtott anyagi támogatást, ami nélkül ez csak elképzelés maradt volna.

Szeretnénk köszönetünket kifejezni munkatársainknak a Milvus Csoport Madártani és Természetvédelmi Egyesülettől: Daróczi Szilárdnak, Papp Tamásnak, Deák Attilának, Zeitz Róbertnek, Urák Istvánnak, Sándor K. Attilának, Kelemen Mártonnak, Kerekes Istvánnak, Koros Lászlónak, Gyékény Gertrúdnak, Komáromi Istvánnak, Vágási Csongornak, Murvai-Buzogány Rékának, Miholcsa Tamásnak, Bucs Szilárdnak, Veress Barnának.

Külön köszönettel tartozunk Marinescu Tibornak és Hegyeli Zsoltnak, akik önálló terepmunkát végeztek olyan területeken, ahova nekünk nem sikerült eljutnunk. Köszönjük a munkánk során tanúsított önzetlen segítséget és az értékes információkat Nicolae Șerban-Pârâu-nak, Bereczky Leonardonak, Gera Pálnak, Lanszki Józsefnek, Bagosi Zoltánnak, Muica Pompei Emil-nek, Dorin Dogaru-nak, Magyar Irénnek, Deák Borbálának, Murányi Péternek, Virág Istvánnak, Kovács Zoltán Csongornak, Szodoray-Parádi Farkasnak, Demeter Lászlónak, Nagy Bulcsúnak, Mihály Lajosnak, László Zoltánnak, Sándor D. Attilának, Szakács Lászlónak, Kun Annamáriának, Rigó Szabolcsnak.

És végül, de egyáltalán nem utolsósorban szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik hajlandóak voltak időt szakítani ránk és olykor fárasztó kérdéseinkre válaszolni: Marius Dogaru, Diaconu Maria, Pricop Teodor, Lepșa Dragoș, Bolboacă Cristina, Antoniu Nicoleta, Szép Ottó, Silviu Ciulea, Iepure Victor, Buta Marin, Negrea Constantin, Cristian Mitric, Szávuly Boldizsár, Kacsó László, Siklódi Sándor, Bokor Sarolta, Vlasa Alexandru, Vlasa Maxim, Ireș Ioan, Barta László, Bartha László, Gherman Ioan, Katona István, Oltean Dezideriu, Bleahu Nicolae, Kacsó Sorin, Kiss Ioan, Szilágyi András, Kolozsi Iosif, Trașcă Ion, Bíró Mózes, Ivácson Árpád, Băilă Nelu, Brătilă Ion, Vulcan Ion, Marcovici Victor, Câmpean Ilie, Șularu Ion,

Făgăraș Marcel, Szabó János, Preda Vasile Traian, Șușcu Ion, Damian Ștefan, Damian Irina, Demian Procope, Constantin Valeriu, Tămaș Mircea, Popescu Mihai, Popescu Nistor, Novăcescu Ion, Brânzan Constantin, Brânzan Elisabeta, Macu Gheorghe, Gherbulescu Lazăr, Guanță Ion, Guanță Antonica, Ianăș Gheorghe, Orbán László, Lokodi Gergely, Todoran Dumitru, Bacârcea Sándor, Stupar Ioan, Timișer Ioan, Veress Andrei, Rusu Ioan, Lakó Gheorghe, László Iosif, Vécsei Carol, Neag Gheorghe, Dosa Judith, Stan Ioana, Lazăr Emil, Lazici Ion, Laitin Ioan, Bartók Béla, Magyar Gergely, Péter Deák Csaba, Papp Csongor Szilárd, Kiss Teréz, Simon Júlia, Istoc Róbert Zsolt, Szakács Istvánné, Német Emese, Tanászi Éva, Kristóf Hajnal, Trif Anna, Kis Tünde Melinda, Vejér Irénke, Nagylaki Irina, Szep Elisa Beta, Szabó Erzsébet Melinda, Pántis Magdolna, Keszeg Edit, Szántó László, Finna Tímea Csilla, Huszár Éva, Nagy Aletta Ildikó, László Luida, Gyarmati Ágnes Melinda, Fábián Dalma, Solomon Ioan, Cosnean Aurel, Pașca Valeria, Brade Trandafir.

2005 február, Marosvásárhely
A szerzők

Ragadozók és emberek

A „ragadozó” szót általában a hússal táplálkozó állatok megjelölésére használják. A ragadozók fennmaradásuk érdekében kénytelenek más állatokat zsákmányolni, a zsákmányszerzés mozzanatai pedig az ezt megfigyelő emberekben mindig nagyon erős, gyakran negatív érzelmeket váltanak ki. Ugyanakkor a ragadozó életmódhoz való alkalmazkodás révén szerzett tulajdonságokat és képességeket az ember ritkán tudja közömbösen szemlélni. A nagytestű ragadozó emlősök jellemző tulajdonságai, a tanulékonyság, az intelligencia, az ügyesség, az erő, a gyorsaság, a kitartás, esetenként az együttműködési készség az emberekben különböző érzelmek: félelem, ellenszenv, tisztelet, csodálat keveredését váltják ki. Ezek az érzelmek még ma is meghatározzák a természettől már eltávolodott ember viszonyulását a ragadozókhoz. Mivel ma már az ember dönt a ragadozók sorsáról, döntésein keresztül meghatározza ezek jövőjét is.

A ragadozók és az emberek hosszú közös múltra tekintenek vissza. Ragadozók mindig is jelen voltak az ember környezetében. Az ember elődei és a mai ragadozók elődei gyakran ugyanazokat a területeket népesítették be. Bizonyára már akkor is előfordultak közöttük kisebb-nagyobb összetűzések, azonban ezek nem veszélyeztették sem az ember, sem a ragadozók fennmaradását. Kölcsönösen „tisztelték”, elkerülték egymást, ahogy azt nem is olyan régen a természetközeli életmódot folytató népek tették és teszik ma is ott, ahol még élnek. Az idők folyamán a ragadozó állatok mindig is fontos helyet foglaltak el a különféle embercsoportok tudatában, kultúrájában és hitvilágában. Több északi népcsoport, úgy Európában, mint Ázsiában és Amerikában valamilyen állat - gyakran medve vagy farkas - leszármazottjának tekintette magát, vagy istenségként, szent állatként tisztelte ezeket.

Fotó: Kerekes István

A körülöttük lévő világba tökéletesen beilleszkedő természetközeli népek megtalálták a módját a ragadozókkal való harmonikus együttélésnek. Ez a harmónia több millió éven át tartott és azután kezdett felborulni, miután az ember a vadászó-gyűjtő életmódról áttért

a gazdálkodó életmódra és a háziállatok tenyésztésére. A pásztorkodás önmagában még nem vezetett feltétlenül az ember-ragadozó viszony nagyobb mértékű romlásához, hiszen a pásztornak már az ősidóktól fogva szembe kellett néznie számos kedvezőtlen természeti jelenséggel, amilyenek a ragadozók is felfoghatók. Az a tény, hogy a pásztorkodás mint életforma egyáltalán ki tudott alakulni, arról tanúskodik, hogy a veszteségek mértéke elviselhető volt. A pásztorkodók az ilyenfajta veszteséget természetesnek vették, azzal éltek, elfogadták, és számítottak rá. A helyhez kötött földművelő-gazdálkodó életmód velejárójaként született meg a területbirtoklás és a jelentős vagyon felhalmozásának lehetősége, ami hosszú távon az emberi népesség számbeli növekedéséhez és ugyanakkor az egyes állatok élőhelyének a tönkretételéhez vezetett.

A környezetet károsan érintő tevékenységek (földművelés, vízszennyezés, erdőirtás, túllegeltetés) egyre nagyobb mértéke és a népesség szaporodása következtében egyre több élőhelyről szorultak ki a ragadozók és táplálékállataik. Ugyanakkor a ragadozók által a háziállatokban okozott veszteségekbe az anyagi javakat előtérbe helyező ember már egyre kevésbé tudott beletörődni. A középkorban, a tévtanok, babonák és téveszmék sötét korszakában a ragadozók (főleg a farkas) egyre inkább a rossz jelképévé váltak. A „civilizált” világ háborút indított a nagytestű ragadozók ellen.

Ez végül ahhoz vezetett, hogy a XVIII-XX. század folyamán ezek az állatok (a medve, a farkas, a vidra, de a hiúz is) gyakorlatilag teljesen kipusztultak Nyugat-Európa legtöbb államából (ugyanaz történt Észak Amerikában is), és számbelileg nagyon megfogyatkoztak Közép- és Kelet Európában. Az utóbbi évtizedekben, a környezet- és természetvédelem fontosságának tudatosulása révén egyre több próbálkozás született a nagyragadozók kutatására és védelmére. Ezek a még létező populációk védelmét és megerősítését célozzák, sőt, olykor az állatok visszatelepítését egykori élőhelyeikre. Ezek a kezdeményezések azonban rendkívül időigényesek és költségesek, megvalósításuk pedig még mindig erős ellenállásba ütközik. Románia ebből a szempontból még mindig „szerencsés” esetnek számít – a többi európai államhoz képest itt igen jelentős nagyragadozó-állomány él (bővebben erről a fajokról szóló fejezetekben). Ennek védelme kulcsfontosságú lehet az említett fajok fennmaradásának biztosításában, úgy a helyben való megőrzés, mint az egykori európai élőhelyekre való visszatelepítés szempontjából.

A sikeres nagyragadozó-védelemhez elengedhetetlen a pozitív közvélemény. Ehhez viszont ki kell küszöbölni a nagyragadozókról kialakult tévhiteket, babonákat és meg kell ismertetni az emberekkel ezeket az állatokat. A tágabb közönségnek tudnia kell a károk valós nagyságáról és okairól, valamint a hatékony és helyileg

is megvalósítható megelőzési módszerekről. Az utóbbi különösen fontos azokon a területeken, ahol együtt élnek emberek és ragadozók.

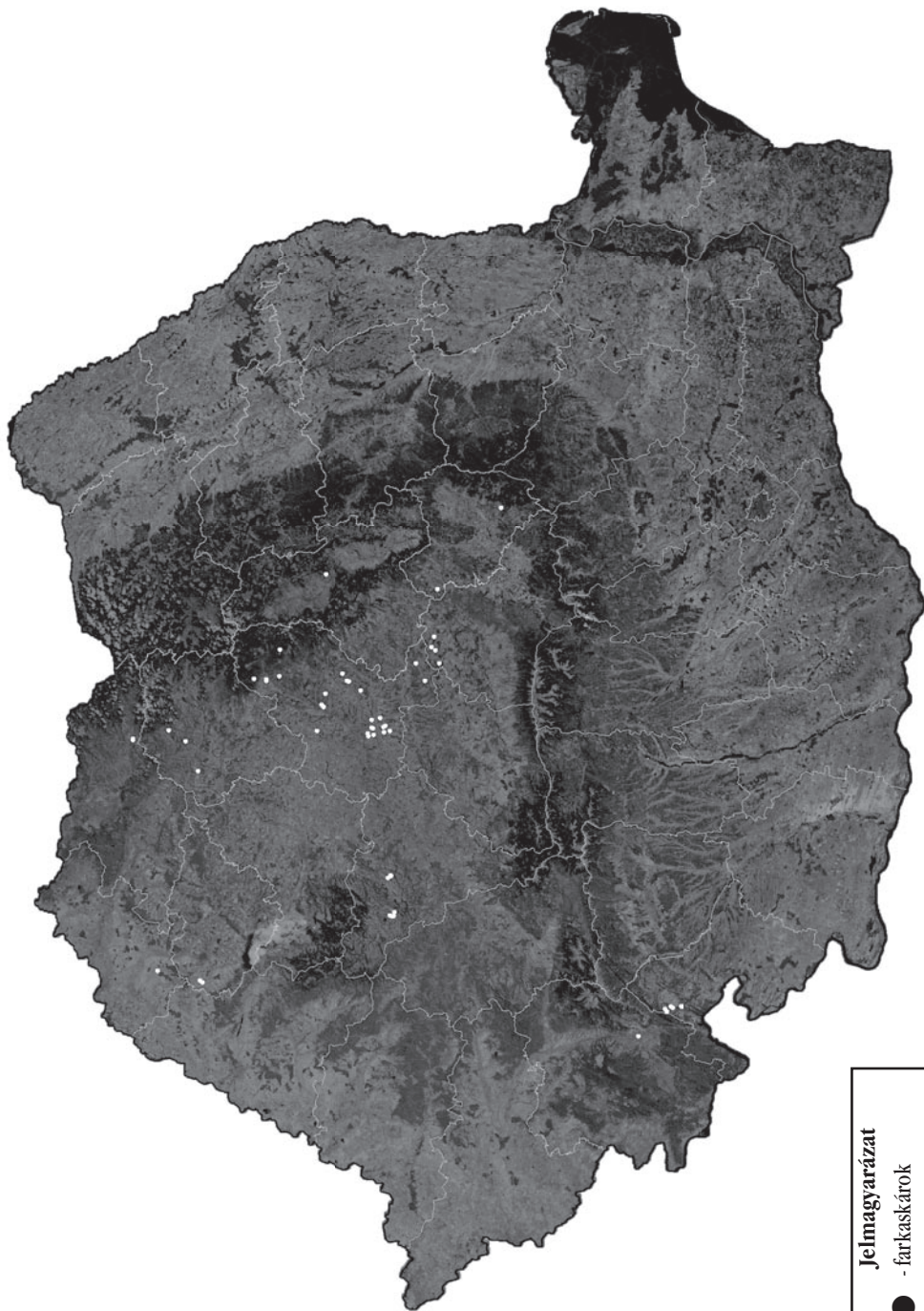
Kezdeményezésünk első lépéseként a „**Ragadozók és emberek - lehetséges békésen együttélniük Romániában?**” című projektben célul tűztük ki, hogy képet kapjunk az Erdély területén az elmúlt három évben történt ragadozó-ember konfliktusokról. A vizsgált fajok a barnamedve (*Ursus arctos*), a farkas (*Canis lupus*) és a vidra (*Lutra lutra*). Konfliktusok alatt a nyájakban, gazdaságokban, termőföldeken, gyümölcsösökben és halastavakban tett károkat értjük – valamint a medve esetében az emberre irányuló támadásokat is.

2004. második felében – a projekt időtartama alatt – különösen sok vadkár történt. A vizsgált terület nagysága és az eseteknek a vártnál jóval nagyobb száma miatt az általunk vizsgált esetek az összes kártételnek csak egy kis hányadát képviselik.

Ennek ellenére sok értékes információ jutott birtokunkba a károk nagyságáról, okairól, körülményeiről, a ragadozók viselkedéséről, a károsult személyeknek ezekhez az állatokhoz való viszonyulásáról, a lehetséges védekezési vagy elhárítási megoldásokról és ezek alkalmazhatóságáról. A pályázat két nagyobb elképzelés szerves részét képezte – ezek közül egy a nagyragadozók (medve, farkas, hiúz), a másik pedig a vidra hosszú távú fennmaradását szándékszik segíteni, szem előtt tartva az emberi szükségleteket is. Az elmúlt hónapok alatt szerzett adatokat több módon fogjuk hasznosítani: helyileg megfelelő és reálisan kivitelezhető kárelhárítási módszerek bevezetésére, nevelésre, tájékoztatásra és javaslatok kidolgozására a kártérítési rendszer javítása érdekében.

Farkas (Canis lupus)

Jelmagyarázat
- farkaskárok ●

Farkas (*Canis lupus*)

Elterjedés: a farkas valamikor az egész északi féltekén előfordult, a legelterjedtebb szárazföldi emlősfaj volt. Rendkívüli alkalmazkodási képességének köszönhetően szinte minden élőhelytípust meghódított. Az emberi üldözés, az élőhelyek tönkretétele és a zsákmányállatok megfogatkozása miatt mára egykori területének töredékére szorult vissza: Észak-Amerikában az Egyesült Államokban 5%-ára, Kanadában és Mexikóban 15%-ára, Európában és Ázsiában pedig 25%-ára. Jelenleg Európában a legnagyobb farkasállomány Romániában, Fehér-Oroszországban, Ukrajnában, Spanyolországban, Macedóniában és Bulgáriában található. Oroszországtól nyugatra Romániában él az európai farkasállomány 35%-a.

Biológiai jellemzők: A farkas a kutyafélék (*Canidae*) családjának legnagyobb képviselője.

A farkas, az embert az ősidőktől kezdve hűségesen szolgáló házikutya egyedüli őse. Változatos színezetű és nagyságú faj, melynek a genetikai anyagában rejlő szinte hihetetlen formagazdagsága a tenyésztés során bontakozott ki.

Európában a harmadik legnagyobb szárazföldi ragadozó emlős, a jeges- és barnamedve után. Megjelenésében a német juhászkutyához hasonlít, hosszabb lábakkal, rövidebb testtel és rövidebb, bozontos farkokkal. Mellkasa nem olyan mély, mint a legtöbb hasonló nagyságú kutyának.

Bundája tömött, színe változatos, a fehértől a szürkén, vörösbarnán át egészen a feketéig terjed. A európai farkasok színe aszürke benyomását kelti - ezt tulajdonképpen a különböző színű, a háton pedig a többszínű: fehér, fekete, sárgásbarna és vörös szőrszálak keveredéséből adódik. Emiatt ugyanannak az állatnak a színe más és más árnyalatúnak tűnhet a környezetétől és a fényviszonyoktól függően. Egy felnőtt

egyed súlya 20-80 kg (hím), valamint 15-55 kg (nőstény) között váltakozik, Romániában átlagosan 35-60 kg. A testhossz 110-150 cm, a farkhossz pedig 30-35 cm. Marmagassága 50-70 cm. A farkas testnagysága a rendelkezésre álló zsákmányállatok nagyságával hozható összefüggésbe - a legnagyobb egyedek Észak-Amerikában és Ázsia tundráin élnek, táplálékuk nagy részét bölény, pézsmatulok vagy jávorszarvas

Fotó: Kerekes István

képezi.

A farkas az ujjain jár, nyoma hasonlít a nagyobb testű kutyák nyomaihoz (de a hosszú ujjak miatt enyhén ovális), 4 ujjal és a karmokkal. A farkas sajátossága, hogy hátulsó lábáról hiányzik az ötödik ujj, amely egyes kutyákon megtalálható, és „farkasköröm” néven ismeretes.

Fogazata 42 fogból áll. Tépőfogai és szemfogai jól fejlettek.

Érdekességként megemlíthető, hogy agytérfogata akár 30%-al is nagyobb lehet, mint a hasonló méretű kutyáké.

A vadon élő farkas elérheti a 10 éves kort is, míg a fogságban tartott egyedek akár a 16 évet is.

Életmód: a farkas ragadozó életmódhoz alkalmazkodott állat. Mivel saját méreténél nagyobb zsákmányállatokat ejt el, amire egyedül nem lenne képes, falkának nevezett szociális egységben él. A falkatagok közötti együttműködés teszi lehetővé a sikeres vadászatot, a kölykök felnevelését és a területük védelmét. A falkán belül a tagok különféle testtartások és üvöltés révén kommunikálnak. A farkasfalkában szigorú rangsor uralkodik, a nőstények és a hímek között külön-külön. A falka központjában a domináns (alfa) pár áll, ezeknek a többi farkas behódol. A falka többi tagja a domináns pár kölykeiből, esetenként a családhoz csatlakozott idegen farkasokból áll. Komoly harcok a falkán belül viszonylag ritkán fordulnak elő. A heves küzdelemnek az alulmaradó egyed meghunyászkodó, illetve alárendeltséget kifejező testtartása vet véget. A védtelen torok felkínálása a falkatársakban harapási gátlást vált ki.

Normális esetben a falka átlagosan 2-15 egyedből áll. Európában az emberi hatás miatt nagyon ritkák a nagyobb falkák. Romániában egy falka átlagosan 3-6 farkasból tevődik össze. A falka által használt terület nagysága több tényezőtől függ: a falka nagyságától, a zsákmányállatok sűrűségétől és nagyságától, a földrajzi adottságoktól és az emberi tényezőktől. Míg a sarkvidéken egy falka területe akár 2500 km² is lehet, a legkisebb falkaterület Portugáliában 16 km². Az európai átlag 100-500 km². Ezt a területet a falkatagok rendszeresen bejárják, megjelölik és védik a szomszédos falkáktól. A farkas átlagosan 8 km/h sebességgel üget, egyetlen éjszaka folyamán akár 50 km-nél nagyobb távolságot is megtehet. A falka területére betolakodó vagy betévedő idegen farkasokat gyakran megölik. Legtöbbször a falkájukat elhagyó fiatal farkasok vagy a falka által kitagadott egyedek jutnak erre a sorsra.

Zsákmányállatait általában nagytestű patások (növényevők). Romániában természetes táplálékát a gímszarvas, őz, zerge, dämvd, vaddisznó, és kisebb testű emlősök (nyúltól a mezei pocokig) képezik. Esetenként szárnyasokat, sőt dögöt is eszik, ősszel pedig az érett gyümölcsöt is elfogyasztja. A könnyű elérhetőség és a gyakran kínáló lehetőség miatt gyakran zsákmányol juhok.

Zsákmányát a falka több kilométeren keresztül, rendszerint a végkimerülésig üldözi. A farkas életmódja hosszú távolságok megtételét és alkalmankénti táplálkozást feltételez. Gyomra nagy tárolóképességgel rendelkezik, egyszerre akár 10 kg húst is képes elfogyasztani. Az emésztés nagyon gyors, az állat néhány órán belül ismét tud táplálkozni. Egy felnőtt farkasnak napi 1 kg húsról van szüksége a fennmaradáshoz, 2-2,5 kg-ra pedig ahhoz, hogy megőrizze erőnlétét és szaporodni tudjon.

Vadászata során a farkas elsősorban a kiöregedett, legyengült, beteg vagy fiatal állatokat tudja elejteni. Az egészséges őz, zerge, dämvasd és szarvasstehén a leggyakrabban el tud menekülni, a vaddisznó és a szarvasbika pedig gyakran meg tudja védeni magát.

Szaporodás: a falkán belül rendszerint csak az alfa-pár szaporodik – ez februárban-márciusban történik. Vemhességi ideje, akárcsak a kutyának, 62-64 nap. Az alfa-nőstény választja ki a kölykezésre alkalmas helyet – az elkövetkező időszakban ez lesz a falka tevékenységeinek központja. A kölykök száma kivételes esetben elérheti a 12-t, de ritkán haladja meg a 3-6-ot. Nevelésükben az egész falka részt vesz. A kölykök az anyatej mellett 3-4 hetes koruktól már a felnőttek által kiöklendezett húst is elfogyasztják, ettől kezdve felgyorsul a növekedésük. 7-8 hónapos korukban már teljes értékű falkatagok, viszont az ivarérettséget csak két éves korukra érik el. A felnőtté vált, domináns természetű farkasok rendszerint 3 éves korukig vagy megpróbálják kivívni maguknak az alfa- (vezéri) pozíciót, vagy elhagyják falkájukat. A farkas életében az első három év a legkritikusabb – csak kis hányaduk éri meg a felnőttkort. A fentiekből következik, hogy a farkas, a közhiedelemmel ellentétben, nem „szapora” állat. Emellett a farkaspopulációk amúgy is szabályozzák önmagukat a nagy területigény, a falkák közötti versengés, a szaporodási sajátosságok és a területvédelmi agresszió révén.

Fotó: Deák Attila

Farkasok és emberek¹

A képzet, miszerint az ember a farkas leszármazottja, több primitív kultúra mítoszaiban és vallásában megtalálható. Minden török, férfi és nő, anyja egy nőstényfarkas volt. Dzsingisz Kánnak, a mongolok nagy vezérének édesanyja, Boert-a-Tschao, mitológiai farkas volt. A Róma megalakítását megörökítő Romulus és Remus legendájának több változata is létezik. Úgy Kürosz, a perzsa birodalom megalapítója, mint az öreg germán hős, Dietrich, farkasok között élt. Több észak-amerikai indián népcsaládban, például a Nagy-Tavak vidékén élő irokézeknél léteztek „farkastörzsek”, olyan indiánok, akik farkasoknak neveztették magukat és farkast ábrázoló totemeknek áldoztak. Ezek az indiánok meg voltak győződve arról, hogy közvetlen őseik farkasok voltak. Ugyanígy több vadászból és gyűjtögetésből élő nép vélte úgy, hogy a farkas felsőbbrendű lény, ezért tőle kért védelmet, egészséget és termékenységet.

Egy ázsiai primitív nép, a kantschal, meg lévén győződve afelől, hogy az ember nem tud egyszerre két gyereket nemzeni, úgy hitte, hogy az ikerszülés csakis a farkas műve lehet. Mivel a nőnek szükségszerűen hűnek kellett lennie, még érzelmileg sem lehetett köze más férfihez - legyen az akár isten - a férjén kívül, az ikerszülést balesetnek tulajdonították, és a farkast vélték apának. Fűből farkasfigurát készítettek, melyet az ikrek anyjának „férjként” kellett maga mellett őriznie. A Columbia-folyó menti indiánok megmentőként tisztelték a farkast: régen, amikor az embernek még állatformája volt - a szarvasemberek, hódemberek és más hibrid lények idején - szörnyek vadásztak rájuk és kínozták őket. Akkor jelent meg a földön a farkas: megölte a szörnyeket, legyőzte a gonoszt annak minden formájában, és rengeteg hasznos dolgot tanított meg az embernek. A szörnyek holttesteinek darabkáiból hozta létre a farkas az indiánt. Ugyanígy farkas kíséri és őrzi a germán és görög mitológia isteneit: Wotant, illetve Afrodité szellemistennőt. A védelmező farkas képzelete még korunkban is él: a XIX. századi szicíliai parasztok farkasmancsot őriztek pajtájukban, hogy elkerüljék a gonosz szellemeket. Mindezek a képzetek rendelkeznek valóság-alappal: az emberiség születésekor a farkas már létezett. Jelenlétével rányomta bélyegét az ember egész fejlődésére. „Az első emberek tanulási folyamata a vadászati tapasztalatokon és a farkas viselkedésének megfigyelésén alapult” állítja Dimitrij Ivanovics Bibikov, orosz biológus és farkasszakértő.

Fiziológiailag az ember nem alkalmas vadászatra: nem rendelkezik karmokkal,

1 · Wolfgang Schroeder (1994) - Le mythe du loup, Le loup: Entre le mythe et la réalité, Revue Panda no.1/94 - alapján készült

erős állkapocccsal, nem gyors és nem is kifejezetten erős. Az őskori ember ugyanazokkal a gondokkal találta szemben magát, mint a - szintén nála nagyobb zsákmányállatok leterítésére specializálódott - farkas. Úgy az embernek, mint a farkasnak, meg kellett tanulnia a csoportos vadászatot. Az embernek a vadászatban a mai napig a legfőbb segítőtársa a farkastól származó kutya.

„Minden okunk megvan arra, hogy azt gondoljuk, hogy a farkashoz való pozitív - vagy legalábbis nem negatív - hozzáállás tipikus volt több gyűjtögető és vadászó, vagy mezőgazdaságon alapuló primitív társadalom esetében”, vonja le a következtetést Eric Zimen.

Mint ahogy azt már az előző fejezetben említettük, az embernek a farkashoz való viszonyulása azután kezdett megromlani, miután a vadászó-gyűjtögető életmódról áttért a gazdálkodó életmódra és a háziállatok tenyésztésére. Körülbelül Kr. e. 5000-tól van tudomásunk ember-farkas konfliktusokról a korai, délnyugat-ázsiai mezőgazdasági településeken.

A legrégebbi lejegyzett tanúvallomás az embernek a farkas iránti negatív hozzáállásáról az Ótestamentumban szerepel, itt Jeruzsálem hercegeit (királyait), akik erkölcstelen tolvajok és önkényuralkodók lehettek, tolvaj farkasokhoz hasonlították. Jézus is báránybőrbe öltözött farkasokról példáz, amikor a hamis prófétákról beszél. A farkas rendszeres, megszervezett irtása a középkorban kezdődik el, amikor Nagy Károly (742-814) azt parancsolja lovagjainak, hogy harcoljanak a farkasok és pogányok ellen. Az ember korábbi farkas-testvéréből és vadászpartneréből akkora már a nemesek vadász- vetélytársa és a parasztok állatállományának tolvaja lett. A mesékben és legendákban a farkas lesz a megtettesült gonosz. Bruno Bettelheim pszichoanalista, „A gyerekeknek szükségük van mesékre” című könyv írója állítja:

Fotó: Kerekes István

a Piroska meséjében a farkas nemcsak a hím csábítás jelképe, hanem az összes antiszociális és állati hajlamaink megtettesítője is. Mások számára a farkas az ördög állati képe: egy Français Bodin nevezetű inkvizítor és boszorkányperекbeli bíró 1587-ben azt az elméletet állítja fel, hogy a farkas nem is állat, hanem farkas formáját felvevő

mágus, varázsló.

A farkas elleni irtóhadjárat ugyanakkor jóval a középkori sötétség után éri el csúcspontját és végét, miután a felvilágosodás és a reneszánsz általános dogmává vált. A farkas már nem a Sátán állati megtestesítője, hanem egyszerűen csak egy kártevő. Ez is elég azonban ahhoz, hogy minden létezéshez való jogot megvonjanak tőle. Az első modern természetkutatók szerint jogos „a társadalom és a társadalmi fejlődés ellenségeit” kiirtani, ahogyan például Friedrich von Tschudi állítja az ekkori tudományos ismereteket jól tükröző írásában, „Az Alpok állatvilágá”-ban. Eszerint a farkas a kemény teleken belátogatott Bâle-ba, Soleure-be, l'Argovie-ba, Freiburgba, Zürichbe és Schaffhausenbe, darabokra tépve a lakosságot és megölve a megláncolt kutyákat. Az író különben felvilágosult szellem volt.

Az eredmény végül is az lett, hogy a farkas eltűnt egykori élőhelyének nagy részéről. A XVIII. század végén a farkas kipusztult Nagy-Britanniából. Száz évvel később kiirtották az utolsó farkasokat Németországból, Hollandiából, Belgiumból és Dániából. A XX. század elején eltűnt Franciaországból, Svájcban és az Amerikai Egyesült Államok 48 tagállamából. A II. Világháborút követően kiirtották

Fotó: Koros László

Közép-Európa számos országából is. Manapság Európa néhány országában a farkaspopuláció lassan növekszik, máshol pedig visszatelepítésével kísérleteznek – egyes helyekre természetes úton is visszatelepszik, ha megtalálja a megfelelő életkörülményeket.

Nyilvánvaló, hogy a farkas valóban okozhat gazdasági károkat. Az is érthető, hogy a parasztok és a juhászok félelme megalapozott volt, hiszen számukra néhány állat elvesztése a nyomorúságba, szegénységbe való jutáshoz vezetett.

Számtalan történet szól emberevő farkasokról: az orosz irodalomban a hideg teleken a szánokat üldöző farkasokról, farkasokkal harcoló magányos csapdázókról (trapperekről) és aranyásókról. Ám a farkas túlságosan fél az embertől ahhoz, hogy megtámadja. Egyetlen, hitelesnek bizonyult történetet

sem ismerünk az elmúlt évszázadokból. Meglehet, hogy a nagyon távoli múltban ilyen esetek különleges körülmények között megtörténhettek. Megfigyelhetjük, hogy ezek az elbeszélések mindig háborúk vagy nagy éhínségek idejéből származnak: a harmincéves háború (1616-1648), politikai válságok, járványok idejéből. Ilyenkor annyira sok ember pusztult el, hogy a holttesteket gyakran nem volt hova temetni. Ezekben az időkben a farkas a falvak, kisvárosok területére is bemerészkedett, sokszor kikezdve a hantolatlanul maradt tetemeteket. Valószínűleg az erdőkben fagyhalált halt emberek maradványai is hasonló sorsra jutottak. Azoknak a személyeknek az eltűnéséért, akiknek már csak a ruhadarabjait, maradványait találták meg, természetesen a farkast okolták.

Érdekességként megemlíthetjük, hogy kutatásaink során mi is találkoztunk hasonló hírekkel: például a Küküllőmentén tudni vélik, hogy egy kemény télen két falu között egy gyalog közlekedő nőt a farkasok széttéptek. Ugyanazt a történetet több változatában megtaláljuk a Nyárádszentén is – a különböző vidékeken elterjedt változatokról úgy tartják, hogy azok náluk történtek.

Farkasok Romániában

A II. Világháborút követően Románia erdős területein a becslések szerint 4-5000 farkas élt, ez a szám azonban később jelentősen megcsappant az orvvadászat miatt. A háborút követő éhínség miatt megnőtt a húsert való orvvadászat mértéke – ezt elősegítette a háborúból megmaradt számos lőfegyver is. Természetes tápláléka hiányában a farkas egyre több háziállatot zsákmányolt. Emiatt a központi hatalom figyelmébe került, és az 50-es években elkezdődött a szervezett irtása. A lelőtt példányokért és az elpusztított kölykökért az állam lődíjat fizetett. Minden eszközzel irtották a farkast: csapdával, méreggel, mígnem az állomány a 60-as évek végére 1500 példányra csökkent. A mérgezést következtében Romániából teljesen kipusztultak a keselyűk és kritikusan lecsökkent a hollóállomány is. Végül a kommunista rendszer bevezette a fegyvertartási tilalmat, ezzel radikálisan lecsökkentve a vadászok számát. Így a zsákmányállatok populációja is fellendült, ami kedvezett a farkasállomány megerősödésének.

1991-ben minisztériumi rendelettel betiltották a mérgec használatát, 1993-ban pedig Románia csatlakozott a Berni Egyezményhez. Ezen utóbbi, valamint a 103/1996-os vadászati törvény (amelyet kiegészített a 654/2001-es törvény) határozzák meg a farkas védelmét Romániában. Ezek értelmében a farkas szigorúan védett állat. Vadászidényét évente külön rendelettel határozzák meg (pl. a 2003-2004-es vadászidényben a 668/2003-as rendelet szerint a farkas Szeptember 12 és

Március 31 között volt vadászható).

A hivatalos adatok szerint 2004-ben 4144 farkas élt Romániában. A 87/2004-es kormányrendelet alapján a 2004-2005-ös vadászidényben 555 farkas lőhető ki az ország területén.

Tanulmányozott farkaskárok Erdélyben - általunk vizsgált esetek -

2004. augusztusa és 2005. januárja között gyűjtöttük az adatainkat. Ehhez minden eszközt igénybe vettünk, így a sajtóhíreket, a helyi lakosság, a pásztorok, vadászok, erdészek és a természetjárók tapasztalatait. Reális képet akartunk alkotni mindazokról a tényezőkről és körülményekről, amelyek lehetővé tették, hogy a károk megtörténjenek. Az általunk kérdezett személyek sok esetben nem emlékeztek bizonyos részletekre, a rájuk bízott állatok számát pedig gyakran még ők sem ismerték egészen pontosan - ez különösképpen érvényes a fiatal, néhány hetes bárányokra. Ezért sok helyen nem jelenik meg konkrét időpont, hanem csak a hónap, esetleg az év - itt tulajdonképpen több eset van összefoglalva. A következőkben vázlatosan bemutatjuk az általunk vizsgált eseteket:

Kiscsergedi esztana (Nyárádtó község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 aug-szept	842 juh, 4 kecske, 3 gidó, 1 szamár	6 nagy, 4 kisebb	2-3	1 juh	150 méterre az esztenától, ferdén felfele a legelőn
2004 aug-szept	842 juh, 4 kecske, 3 gidó, 1 szamár	6 nagy, 4 kisebb	2-3	1juh	Az erdőben

Lehetséges ok: 1. erdő közvetlen közelsége

2. a juhok nem voltak bezárva karámba, mert a karám oldalai gyengék - a pásztorok attól féltek, hogy a juhok esetleg kidöntik azt

Nagyteremi esztana (Dózsa György község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
---------	-------------	--------	----------	-----------	----------------

2004	320 juh, 48-50 kecske, 2 ló, 7 disznó és 2 tehén	4 nagy, 2 kisebb	2	1 kecske	a farkasok kihúzták a karámból?
2004 október	320 juh, 48-50 kecske, 2 ló, 7 disznó és 2 tehén	4 nagy, 2 kisebb	2	1 juh	a farkasok kihúzták a karámból? – a tetemet az esztenától 150 m-re, a patak mellett találták meg

Lehetséges ok: 1. a juhászkutyák meg voltak kötve (a juhász szerint ez volt az ok)

Seprődi esztana (Székelybere község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2003 június 21	?	6	4	1 csikó	Az esztana fölött mintegy 100 m-re, a dombgerincet borító erdő szélén

Lehetséges ok: 1. a juhász a lovat az esztenától meglehetősen távol kötötte ki egy, az erdő szélén levő fához. Ezen túlmenően tudták, hogy a környéken rendszeresen meg szokott jelenni 2 farkas – állítólag még az állatok által használt csapást is ismerték, ez pedig nagyon közel vezetett el ahhoz a helyhez, ahova kikötötték a csikót.

* a juhász családja még további eseteket is említett, azonban ezek egy részét nem sikerült leellenőriznünk, másik részük pedig nem az elmúlt három évben történt, tehát nem képezte kutatásunk tárgyát (2000 nov. – 2 farkas megölt 2 legelő juhott, közvetlenül a falu melletti réten)

Bonyhai esztana (Bonyha község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2003	400 juh, 30 kecske, 120 bárány, 1 ló, 1 szamár és 1 tehén	10 nagy, 2 kisebb	2-3	2 vagy 3 juh	?
2004 május-június	400 juh, 30 kecske, 120 bárány, 1 ló 1 szamár	10 nagy, 2 kisebb	2-3	6 bárány	Karámban (bárányok) – a megriadt juhok ki is törhetik a karám falát

Lehetséges ok: 1. az esztana egy bokros, nehezen felügyelhető területen fekszik
2. a juhász szerint az a kutya, amelyet a farkasok már egyszer megharaptak, többször nem mer szembeszegülni velük

Leppendi esztana (Bonyha község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 augusztus	400 juh, 27 kecske, 6 disznó	4 nagy, 2 kicsi	2	2 juh	A farkasok az esztana mellől ragadták el a szabadban éjszakázó juhokat, ezek tetemeit később 50 m-rel távolabb, a patakmenti nádasban kapták meg a kutyák

Lehetséges ok: 1. a juhok az akolon kívül, a szabadban éjszakáztak
2. a juhászkutyák a nyáj erdővel átellenes oldalán voltak kikötve – a farkasok az erdőből jöttek ki, a nyáját a védtelenül maradt oldaláról közelítve meg

Héderfájai esztana (Küküllőszéplak község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 okt 6, éjjel 2 óra	400 juh, 2 ló, 1borjú	4 nagy, 1 kisebb	2	1 juh	Esztana mögött, a szabadban

Lehetséges ok: 1. a juhász szerint meg lehetett volna előzni, ha jobban fel lettek volna készülve és jobban figyelnek

Küküllőszéplaki esztana (Küküllőszéplak község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 május	750 juh és kecske, 2 ló, 11disznó, 60 szárnyas	12 nagy	4-5	1 juh 4 bány	Az esztana mellett, a legelőn
2004 szept	750 juh és kecske, 2 ló, 11disznó, 60 szárnyas	12 nagy	4-5	2 juh 1 bány	Az esztana mellett, a legelőn

Lehetséges ok: 1. nem elég bátor őrzőkutyák (nem mernek közel menni a farkasokhoz)

2. a juhok nem karámban éjszakáztak
3. az utolsó támadásnál a kutyák meg voltak kötve

Oláhszentlászlói esztana (Küküllőszéplak község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 aug. 2 vagy 3	350 juh és néhány kecske	4 nagy	2	1 juh 1 kecskegida	legelőn
2004	350 juh és néhány kecske	4 nagy	2	1 juh	karámban
2003	350 juh és néhány kecske?	4 nagy	2	1 szamar- kanca és csikója	Legelőn, 1 km-re az esztenától

Lehetséges ok: 1. a juhok éjszaka is szétszóródva legeltek
2. a juhászok is és a kutyák is későn vették észre a bajt

Oláhszentlászlói esztana (La Stejar legelő) (Küküllőszéplak község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 okt. 11.	558 juh és kecske, 5 disznó, 1 ló, 1 csikó	4 nagy 1 terelő	2	1 juh	karámban
2004 július	350 juh és néhány kecske	4 nagy	2	1 kecske	karámban
2003	?	4 nagy	4	2 juh 1 bárány	?

Lehetséges ok: 1. A kutyákat elcsalták a farkasok

Vajdakutai esztana (Küküllőszéplak község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 (júli-aug kivételével) folyamán	200 juh pár disznó, tehén, ló	4 nagy 2 kicsi	2	Összesen 15 juh, bárány és borbécs	Kihúzták a karámból, vagy az esztana mellett

Lehetséges ok: 1. a farkasok elcsalják a kutyákat

Vámosudvarhelyi esztana (Kóródszentmárton község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 tél folyamán	300 juh,30 kecske, 3 tehén, 1 ló, 3 szamár, 1 öszvér	6 nagy 2 terelő	1 segéd	10 juh	Legelőn, karámban
2004 tavasz	300 juh,30 kecske, 3 tehén, 1 ló, 3 szamár, 1 öszvér	4 nagy 2 terelő	2 juhász	0 (3) juh- mind a 3-at sikerült megmenteni	Legelőn, karámban?
2004 október	300 juh,30 kecske, 3 tehén, 1 ló, 3 szamár, 1 öszvér	4 nagy 2 terelő	2 juhász	1(3) juh- két juhot sikerült megmenteni	Legelőn, karámban?
2004 november 7.	300 juh,30 kecske, 3 tehén, 1 ló, 3 szamár, 1 öszvér	4 nagy 2 terelő	2 juhász	1 (2) juh- egy juhot sikerült megmenteni	Legelőn, karámban?

Lehetséges ok: 1. a tél folyamán a juhokat egy idős személy őrizte, aki nagyothalló volt.

2. A farkasok támadását későn veszik észre

3. a juhász szerint csak a nyáját őrző személyek éberségétől függ a farkastámadások sikeressége

Küküllősolymosi esztina (Kóródszentmárton község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 húsvét, május, október	250 juh, 25 kecske, 1 ló	5 nagy (2 fiatal)	2	0 (a farkas által elragadott juhot megmentet- ték)	Esztina mellett, a legelőn

Körtvélyfája (Körtvélyfája község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 április -május	287 juh és kecske, 4 tehén, 1kanca, 1ló, 1 koca 8 malac	2 nagy, 2 kölyök	5	1 kecske 1 bárány	A karámban
2004 április -május	287 juh és kecske, 4 tehén, 1 kanca, 1ló, 1 koca 8 malac	2 nagy, 2 kölyök	5	1 bárány	Az esztina mellett, amikor a juhek kint aludtak a szabadban
2004 április -május	287 juh és kecske, 4 tehén, 1kanca, 1ló, 1 koca 8 malac	2 nagy, 2 kölyök	5	1 bárány	Az esztina mellett (esti legeltetésre való induláskor)?

Lehetséges ok: 1. nem megfelelő juhászkutyák

Gernyeszegi esztina (Gernyeszeg község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2003 nov	?	?	?	2 kecske 1 juh	?
2004 szeptember	480 juh és 70 kecske, 2 ló, 1 szamár	8 nagy, 4 kicsi	4	1 juh	Legelőn, a patakparton

Lehetséges ok: 1. a juhek nem karámban éjszakáztak

2 a juhászokat és a kutyákat is az évi első támadás felkészületlenül éri

Nagyszederjesi eszténa (Gernyeszeg község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 október	Kb.400 juh, 8 malac	5 nagy (ebből 2-3 fiatal)	2	34 juh	Szabadon a legelőn, az eszténa mellett

Lehetséges ok: 1. a juhok nem voltak bekerítve éjszakára
2. az esős idő miatt a kutyák nem voltak elég figyelmesek

Fickói eszténa (Magyaró község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 tavasza	400 juh + kecske	6 nagy, 2 kisebb	7	2 borjú? 1 kecskegida?	legelőn
2004 nyara	400 juh + kecske, 40 szarvasmarha, 4 ló és 8 disznó	6 nagy, 2 kisebb	7	2 juh?	legelőn (itatáskor)
2004 szeptember	400 juh + kecske	6 nagy, 2 kisebb	3	1 juh	legelőn

Lehetséges ok: 1. a juhok nem voltak bekerítve éjszakára (csak szeptember után)
2. a terep nem áttekinthető (dombok, fás ligetek, bokrok)
3. késő esti legeltetés
4. az erdő közvetlen közelsége
5. az itatás a patakmenti erdősávban történik

Szalárd (Palotailva község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Vesztesség	Eset helyszíne
2001 dec.	0	2 nagy	2 személy, Család	1 kutya (malamut)	Ház udvarán

Lehetséges ok: 1. A tulajdonos véleménye, hogy a kutyát nem kellett volna futólántra kötni – ez így nem tudott védekezni (menekülni) a farkasokkal szemben

Déda-Bisztrai esztena (Déda község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 nyara -	400?	8 nagy	6	8 juh	Pășunea Pleșei nevű legelőn (az éjszakai támadások az esztenánál, karámban)
2004 szeptember	400?	8 nagy?	?	4 juh	Bisztra patak völgye

Lehetséges ok: a kutyák nem mindig veszik észre a hepehupás, bokros, fás legelőn rejtőző farkasokat

Poiana Țesni - Piatra Galbenă (Herkulesfürdőtől 12 km, Krassó-Szörény megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004	25 kecske	2 nagy, 4 kistestű	1	0 (2 óra után végül sikerült elűzni a farkasokat)	Fás legelőn

Podeni Vale-i esztena (Podeni község, Krassó-Szörény megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 szept 16	70 juh és 18 kecske, 3 tehén 2 borjú, 1 ló	2 nagy 2 terelő	1 nő	1 juh	Legelőn, közel az esztenához

Lehetséges ok: 1. A kutyák túlságosan félnek a farkasoktól - ez a hangjukból is érezhető, mikor a ragadozók megjelennek

Sarafinești (Podeni község, Krassó Szörény megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 március	?	?	?	3 kecske	?
2004 május	?	?	?	1 juh 1 bárány	?

2004 jul. 20	?	?	?	4 kecske	Legelőn
2004 okt. 14	80 juh, 10 kecske, 1 tehén, 4 ökör, 1 borjú, 1 ló	2 nagy (egyik 20 éves)	Család, 6 személy	16 juh 1 berbécs	Magasfalú (1,80m) karámban
2004	?	?	?	2 disznó	Az eset a faluban történt

Lehetséges ok: 1. a kutyák nem megfelelőek – állítólag egyáltalán nem ugattak a farkasok közeledtére

2. a falu egymástól távol álló házakból áll.

3. a karámnak 1,80 m magas kerítése volt, így senki sem gondolhatta volna hogy a farkasok azon bemehetnek.

Podeni (Valea Camenii legelő) (Podeni község, Krassó-Szörény)

1.

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 május	15 juh, 8 kecske, 1 tehén, 1 disznó	5 nagy	2	1 juh	legelőn
2004 aug	15 juh, 8 kecske, 1 tehén, 1 disznó	5 nagy	2	2 juh	legelőn

* június-július folyamán a farkasok többször is próbálkoztak a nyájnál, de mindannyiszor sikertelenül

Lehetséges ok: 1. A kutyák rossz irányba ugattak. (a farkasok elcsalták őket)

2. A juhászok nem számítottak a támadásra - nem figyeltek kellőképpen

2.

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
---------	-------------	--------	----------	-----------	----------------

2004 május vége	80 juh, 2 ökör, 2 disznó és szárnyasok	5 nagy	3	1 juh	Legelőn, erdő szélén (10 méterre a juhászoktól)
2004 nyár-ősz	80 juh, 2 ökör, 2 disznó és szárnyasok	5 nagy	3	6-7 juh	?

Lehetséges ok: 1. a juhászok valószínűleg nem voltak elég figyelmesek – a farkasoknak sikerült egy 1 juhot elragadniuk a 10 m-rel odébb beszélgető juhászoktól

Ippi esztana (Ipp község, Szilágy megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 jan. 24	1000 juh és néhány kecske, 10 marha, 20 ló	6 nagy, 3 kistestű	2	2 juh	A legelőn, az esztenától 100m-re
2004 ápr. 7	1000 juh és néhány kecske, 10 marha, 20 ló	6 nagy, 3 kistestű	2	1 kecske 1 juh 1 bárány	A szabadban, az esztenától nem messze
2004 aug. 15	1000 juh és néhány kecske, 10 marha, 20 ló	6 nagy, 3 kistestű	2	2 juh	A szabadban, az esztenától nem messze
2004 okt. 26	1000 juh és néhány kecske, 10 marha, 20 ló	6 nagy, 3 kistestű	2	36 juh	Az esztana 4 km-es körzetében

Lehetséges ok: 1. a juhok nem a karámban éjszakáztak
2. az utolsó támadásnál a juhok őrizetlenül voltak
3. a juhászokat a támadás felkészületlenül érte (azon a vidéken ritkán jelennek meg farkasok)

Izsazacsali esztana (Izsazacsal község, Máramaros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 május	250 juh, 25 marha 2 ló	5 nagy	2 személy	2 juh 4 bárány	A falu határában, a legelőn

2004 július	250 juh, 25 marha 2 ló	5 nagy	2 személy	2 juh	A havasi legelőn
2004 ősz	250 juh, 25 marha 2 ló	5 nagy	2 személy	2 juh 1 kutya	A falu határában, a legelőn

Lehetséges ok: 1. A farkasok elcsalják a kutyákat
2. A kutyák is csak akkor veszik észre, amikor a farkasok már megölték a juhokat

Hordó (Coşbuc) (Hordó község, Beszterce Naszód megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Tulajdonos	Veszteség	Eset helyszíne
2004 november 8.	24 juh, 16 kecske	3 felnőtt 2 kölyök	1 gazda (nagyothalló)	18 juh	karámban, legelőn, több kilométerre is a karámtól

Lehetséges ok: 1. a juhokat egy idős személy őrizte, aki nagyothalló volt
2. a karám kb. 20 méterre van a háztól, ahonnan nem tartható szemmel
3. a farkasokkal hosszú ideig nem volt gond, ezért a megjelenésük mindenkit váratlanul ért

După Deal (Nagyponor község, Fehér megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2001 tavasz	?	?	1	1 juh	Legeltetésre alkalmas domboldalon
2003 ősz	-	1	1 gazda	1 kutya	Silviu Ciulea udvarán

Lehetséges ok: 1. a nyáját érő támadás részletei hihetetlenek voltak – így a hitelessége megkérdőjelezhető
2. a falu a mócvidékre jellemzően egymástól igen távol eső házakból áll, így gyakorlatilag nem nagy a különbség a legelő és a falu belterülete között

Szarvaspatak (Verespatak község, Fehér megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
---------	-------------	--------	----------	-----------	----------------

2003 nyara	300	?	?	1-2 juh kárvallott családonként	Az egymástól nagy távolságra levő házak közötti legelőfoltokon, a falun belül
2003 október	?	?	?	1-2 juh kárvallott családonként?	Az egymástól nagy távolságra levő házak közötti legelőfoltokon, a falun belül
2004 január	?	?	?	? - a falubeliek azóta mindenestre felhagytak a juhtartással	Az egymástól nagy távolságra levő házak közötti legelőfoltokon, a falun belül

Lehetséges ok: 1. a juhek minden felügyelet, pásztorok és kutyák nélkül legeltek
 2. a házak távol állnak egymástól. Köztük gyakorlatilag nagy szabad, elkerítetlen területek vannak. Ráadásul a falu egy része már elköltözött (RMGC miatt), így kevés az emberi mozgás, tevékenység. A farkasok gyakorlatilag minden gond nélkül, észrevétlenül elvihették a juhokat.

Sövénységi esztana (Gherghilău legelő) (Kóhalom, Brassó megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 július	Több, mint 1000 juh, 1 bika, több ló	9 nagytestű	3	5 juh	A karámban és a karám körül
2004 október	Több, mint 1000 juh, 1 bika, több ló	9 nagytestű	3	10 juh	A karámban és a karám körül (1 juhot a távolabb levő itatónál ragadtak el)

Lehetséges ok: 1. Habár a juhász szerint a juhokat minden éjszakára az akolba zárják, ez - méreteinél fogva - legfeljebb a juhek egynegyedét tudja befogadni
 2. Az esztana közelében (de különben az egész legelőn) számos bokorcsoport és faliget található, sok rejtőzködési lehetőséget biztosítva a ragadozóknak

Szászbudai esztana (Szászbuda község, Brassó megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
---------	-------------	--------	----------	-----------	----------------

2004 tavasz-ősz	1000 juh, 15 kecske, 10 szarvasmarha, 1 ló	9 nagy, 1 kisebb	4-6	2 juh, 2 bárány	A 4 támadás közül 2 a karámban, 2 pedig a legelőn történt
--------------------	---	---------------------	-----	--------------------	---

Lehetséges ok: 1. A karámnál történt támadásokkor a juhászok aludtak
2. A farkasok a nyáját általában a bozótból közelítik meg, így a kutyák
nem veszik észre őket

3. Mint mi is tapasztaltuk, a nyáj gyakran vonul át erdős, fás
területeken. Ilyenkor néhány juh mindig eléggé lemarad a nyájtól és az elől haladó
juhásztól és kutyáktól, számos támadási lehetőséget biztosítva a farkasoknak. Ezek
közül néhány juh sántított is.

Mesei esztana (Szászbuda község, Brassó megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Vesztesség	Eset helyszíne
2004 tavasz-ősz	700 juh, 12 marha, 10 ló, 20 disznó	4-5	3-5	4 juh, 3 bárány	?

Lehetséges ok: 1. A támadások nagy része esős-csepergős időben történt, mikor a
kutyák is fedezékbe húzódnak, őrizetlenül hagyva a nyáját.

Rádosdi esztana (Szászbuda község, Brassó megye)

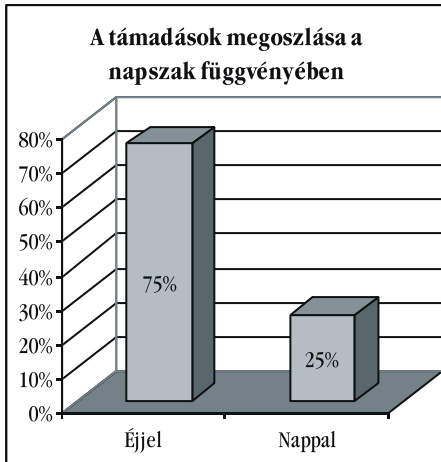
Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Vesztesség	Eset helyszíne
2004 február 20	800 juh, 5 szamár, 6 disznó	5 közepes	3	4 juh 10 bárány	Legelőn, szabadon a karám körül
2004 nyár	?	?	?	2 bárány	?

Lehetséges ok: 1. a juhászok nem méltatták figyelemre a kutyák ugatásait
2. a juhokat a megáradt patak elválasztotta az esztenától és a kutyáktól

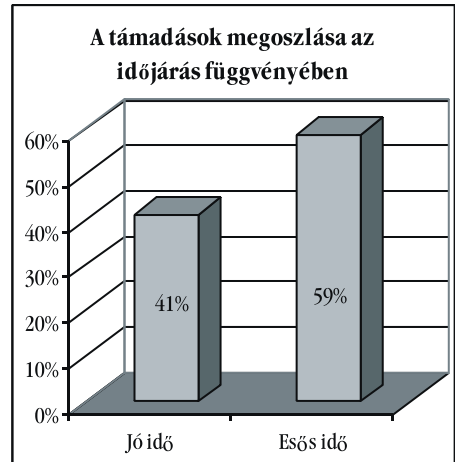
Néhány megjegyzés az általunk vizsgált esetekkel kapcsolatban

1. A támadások körülményei:

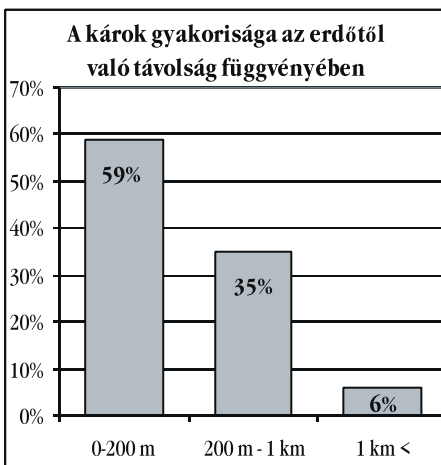
Az esetek 71 %-ban ismerjük a napszakot, amikor a támadás történt

Az esetek 34%-ában ismerjük a támadás ideje alatti időjárási viszonyokat.

Az esetek 73 %-ában ismerjük a legközelebbi erdőtől való távolságot:

A farkaskárok megoszlása a helyszín szerint:

2. Falvakban történt támadások: Vizsgálataink során 10 olyan esetről szereztünk tudomást, amelyben a farkas falu belterületén okozott kárt. Kilencet sikerült megvizsgáljunk – ezek közül néhányat a sajtó is bemutatott. Egyik esetben a farkasok tulajdonképpen egy háztáji gazdaságban okoztak kárt, de ez a falutól kb. 1 km távolságra történt. Így a körülményei gyakorlatilag azonosak egy tipikus eszteni esetével. Az esetek többi része három, kevés lakossal rendelkező, elszigetelt faluban történt, ahol a házak egymástól meglehetősen távol állnak, közöttük pedig bokrok, faligetek, kisebb legelők vannak. A házak, a központot képező néhány házon kívül gyakran egymástól 100 m-re, vagy akár ennél is nagyobb távolságra állnak (pl. a mócvidéki falvak a Szigethegységben). A szomszédos gazdaságokat egymástól sok esetben inkább csak jelképes kerítés választja el. Az ilyen csendes, elhagyott falvakba nem meglepő, hogy időnként bemerészkedik egy-egy olyan félenk állat is, mint a farkas. Nincs tudomásunk olyan esetről, amelyben egy mindennapi értelemben vett faluba farkas hatolt volna be.

3. A farkastámadások jellemzői: a juhászok, akikkel beszélgettünk, elmondtak néhány érdekességet arról, hogy miként támadják meg a nyáját a farkasok. Ezek közül megemlíthető:

A farkasok gyakran (de nem mindig) a szél irányával szemben közelítik meg az esztenát.

Gyakran több egyed több irányból támad, általában fentről lefelé hajtva a juhokat. Igyekeznek a kiszemelt zsákmányt elszakítani a nyájtól, és a lejtőn lefelé hajtva vízfolyás mellett ölik meg. Lejtőn lefelé sokkal könnyebb a megragadott juhot rövid időn belül biztonságos távolságra elhurcolni.

Sokáig rejtély volt számunkra, hogy egy farkas hogyan képes egy kifejlett, felnőtt juhot észrevétlenül többszáz méterre elvinni az esztenától. Egyes juhászok körében elterjedt nézet, hogy a farkas a juhot ennek nyakánál ragadja meg és a farkával „hajtja”. Ez azon a megfigyelésen alapszik, hogy a farkas zsákmányát sokszor valóban a torkánál igyekszik megragadni. A farkas igyekszik a juhot minél távolabb hurcolni az esztenától, ezért általában nem öli meg egyből, hanem mintegy „gallérijánál fogva” irányítja a menekülő juhot, vagy pedig tereli, anélkül, hogy megragadná. Amint a megragadott juh mellett a farkával egyensúlyoz, nagyobb távolságból azt a látszatot keltheti, hogy a farkával hajtja a juhot. Helyenként azt is említették a juhászok, hogy a farkas „nézésével elbűvöli” a juhot, amely utána önként követi a ragadozót. Ennek van valós alapja is: a megriadt, nyájtól elszakított juh vagy bárány ösztönösen a menekülő fajtárs felé szalad. Előfordul, hogy fajtárs helyett éppen az előtte szaladó farkast követi.

Gyakran felmerült bennünk a kérdés: Miként lehetséges az, hogy egy több

(esetenként akár 10) nagytestű kutyával őrzött nyájból a farkasok elragadnak egy juhót? Szinte minden juhász említette, hogy a farkasok elcsalják a kutyákat a nyáj mellől: a farka a nyáját nem csoportosan, hanem szétszóródva közelíti meg. Az első kutya, amely észrevesz egy farkast, ugatásával felhívja rá a többi kutya figyelmét is – az összes juháskutya ugyanazt a betolakodót próbálja elűzni. Eközben a nyáj védtelenül marad. Ráadásul gyakran a juhász is a kutyái után megy, hogy bátorítsa azokat.

Esetenként a farkasok a karámba is beugorhatnak, ahonnan azonban a leggyakrabban nem tudják elvinni a báránynál nagyobb zsákmányt. A rozoga karám kerítésén keresztül egyes esetekben sikerülhet kihúzni a zsákmányt.

Nagyon ritkán fordul elő, hogy a farkas sokkal több állatot megöl, mint amennyit képes elfogyasztani (a természetben ilyen nem fordul elő). Az általunk vizsgált farkastámadások közül 5 esetben tapasztaltuk, hogy egyszerre 10-nél több állatot ölt meg. Mind az 5 esetre jellemző, hogy a gazdák a saját bevallásuk szerint nem tettek meg a megfelelő óvintézkedéseket a nyáj védelmére. Így például 2 esetben a juhok a karámon kívül éjszakáztak, a másik 3 esetben pedig teljesen felügyelet nélkül voltak hagyva. Néha a szűk karámban tartott juhok közé beugró farkas a nagyszámú, mozgó, potenciális zsákmányállat, a kutyák ugatása, az emberszag és a különféle zajok miatt túl izgatott ahhoz, hogy kivárja a zsákmánya halálát, így elengedi ezt és gyakran új juhót támad meg. A szabadban meglepett nyájak esetében szintén a zavaró tényezők játszanak közre abban, hogy a farkasok újabb és újabb állatot támadnak meg, anélkül, hogy táplálkoznának belőle. Eközben a nyájtól leszakadt kisebb juhcsoportokat követik.

Megfigyeléseink szerint számtalan alkalom kínálkozik zsákmányszerzésre, főleg a szétszóródva éjszakázó, éjszaka legelő vagy erdős-bokros területen vonuló nyájak környékén.

Nem gyakran, de megfigyelhettünk körömfájásban megbetegedett, sántikáló juhokat is, melyek lemaradtak a

Fotó: Kecskés Attila

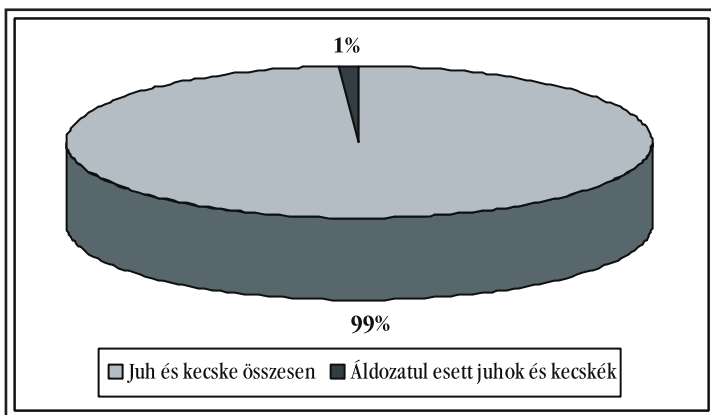
vonuló nyájtól, szintén könnyű zsákmányt ígérve a ragadozóknak.

4. A farkaskárok jelentősége: ahol a farkasok élőhelyén háziállatokat tartanak, ott nagy annak a valószínűsége, hogy a farkasok előbb-utóbb megpróbálják zsákmányul ejteni ezeket. Ennek a magyarázata az, hogy a ragadozók mindig a leggyakoribb, legkönnyebben elejthető prédát szemelik ki. A háziállatok vadon élő társaikkal szemben a tenyésztés folyamán fokozatosan elvesztették védekezési vagy menekülési képességeiket – ezáltal teljesen az ember védelmére szorulnak. A háziállatok, az ember által érintetlen területek kivételével viszonylag kis területen nagy számban fordulnak elő (pl. juhnyáj). Európában pedig ma már nincsenek érintetlen területek.

Farkaskár tehát mindenütt előfordul, ahol farkas él. Az is tagadhatatlan, hogy a kár esetenként jelentős lehet, annál is inkább, ha valakinek a megölt háziállatok jelentették az egyetlen megélhetési lehetőségét. Így érthető, hogy ha valakinek csak 2 juha van és mindkettőt megölik a farkasok, nehezen fog ebbe beletörődni és neheztelni fog a természet e vámszedőire. Ugyanakkor azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a ragadozók által megölt háziállatok mennyisége egy adott területen az ott tartott vagy legeltetett állatállományhoz viszonyítva csekély.

Így például a Maros megyében 2004-ben nyilvántartott juhok és kecskék összlétszáma 339.843! Az általunk vizsgált esetekben 2004-ben összesen 79 juhot és kecskét ölték meg a farkasok. Becslésünk szerint az összes, farkas által okozott kártétel 50 %-át sikerült felmérnünk. Ez azt jelenti, hogy a farkasok 2004-ben a Maros megyei juh- és kecskeállomány max. 0,04 %-át ölték meg.

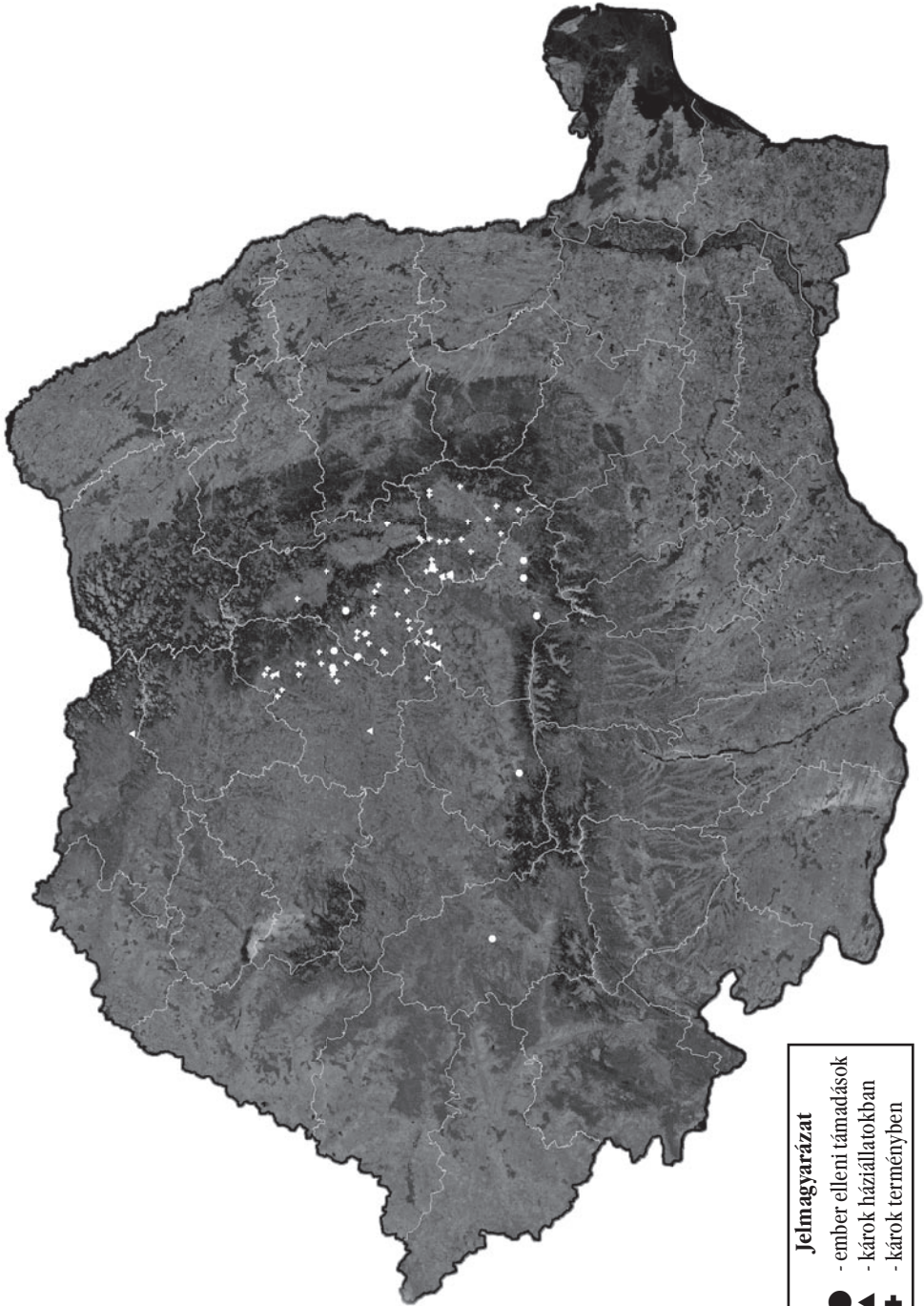
Az általunk meglátogatott, 2004-ben károsult Maros megyei nyájaknál összesen 6996 juhot és kecskét tartanak, amelyek közül 79 esett a farkasok ádozatául. Ez grafikusán ábrázolva így néz ki:

* Megjegyzésként megemlíthetjük, hogy nincs bizonyíték arra, hogy az összes farkaskárnak elkönyvelt esetet valóban farkasok okozták. Valószínűleg kis százalékban kutyák is okoztak veszteséget a nyájaknál. Ezt a feltételezésünket alátámasztja egy állítólagos farkasbőr, ami egy esztana körül ólalkodó és a juháskutyák által megölt állattól származik. Habár a megkérdezett juhászok valóban farkasbőrnek hiszik, tüzetesebb szakértői vizsgálat alapján teljes bizonyossággal kijelenthető, hogy tulajdonképpen egy farkashoz nagyon hasonló kutyától származik. Egyes vidékeken különös színezetű farkasokról beszélnek (vörös farkas, fehér mellfoltú farkas). Ennek alapján feltehetjük a kérdést: Egyáltalán farkasról van-e szó?

Barnamedve (Ursus arctos)

Barnamedve (*Ursus arctos*)

A legújabb vizsgálatok szerint a medvék családjába 7 ma élő medvefaj tartozik:

1. az ajakos medve (*Melursus ursinus*) - India, Nepál és Srí Lanka őserdeiben fordul elő
2. a pápaszemes medve (*Tremarctos ornatus*) - Dél-Amerikában, az Andokban él
3. a maláji medve (*Helarctos malayanus*) - Délkelet-Ázsiában
4. az örvös medve (*Ursus thibetanus*) - Közép és Kelet Ázsiában él
5. a baribál v. feketemedve (*Ursus americanus*) - Észak-Amerikában honos
6. a jegesmedve (*Ursus maritimus*) - az Északi sarkvidék lakója
7. a barnamedve (*Ursus arctos*)

Elterjedés: a barnamedve a medvék családjának legelterjedtebb képviselője. Valamikor benépesítette az északi félgömb nagy részét, a sarkvidéktől a szubtrópusokig: Európában, Észak-Afrikában, Észak- és Közép-Ázsiában, Japánban és Észak-Amerikában fordult elő, sőt Elő- és Hátsó-India trópusi területeinek peremén is. Oroszországot, Kanadát és Alaszkát kivéve a medvepopuláció létszáma mindenhol egyre csökken. Az emberi üldözés, az élőhelyek tönkretétele, a táplálkozóhelyek és táplálékforrások megfogyatkozása miatt a medve mára egykori területének töredékére szorult vissza. Ezt tovább súlyosbítja az állat egyes testrészeivel való kereskedelem is (mint pl. az epehólyaggal, amelyet a keleti hagyományos gyógyászatban alkalmaznak - az epehólyag hatóanyaga különben 54 gyógynövényben is megtalálható). A világ mai állománya 125000-150000 egyedből áll. A barnamedve Európában (kb. 50000 egyed) az északkeleti állományokat leszámítva ma már egymástól elszigetelt, viszonylag kis egyedszámú populációkban él. Nagyobb populáció Észak-Kelet Európán (37000 példány) kívül a Kárpátokban (8100) és a Dinári Alpok-Pindos hegységben (2800) található, valamint a Skandináv félszigeten, ahol a kipusztulás szélére sodródott, 130 egyedből álló populáció 70 év alatt 1000 egyedre növekedett. Ez az évi 10-15 %-os állománynövekedés világviszonylatban az eddigi legnagyobb, amit barnamedvénél tapasztaltak.

Biológiai jellemzők: A barnamedve megjelenése a táplálékkínálat és az élőhely függvényében változik. A hím általában nagyobb a nősténynél. A legméretesebb az Alaszka déli partjainál, a Kodiak szigeteken élő (Kodiak-medve néven ismert) barnamedve, amely elérheti a féltonnás testsúlyt és meghaladhatja a három méteres testhosszúságot is. Nem sokkal marad el mellette az Alaszka partvidékének közelében élő barnamedve (amelyet alaszikai grizzlimedvének is neveznek), vagy az Északkelet-

Fotó: Nicolae Șerban - Pârâu

Ázsiában élő barnamedve (másnéven kamcsatkai medve) sem. Ezeknek a medvéknek nyárvégi, őszi táplálékuk nagy részét a fehérjében gazdag lazachús képezi. (Északkelet-Ázsia és Alaszka nyugati parvidékén élő lazacok, a pisztránghoz hasonló, de annál jóval nagyobb halak amelyek nyár végén, ősszel a tengerből felúsznak a hegyi patakokba, folyókba, ahol szaporodnak majd elpusztulnak.) Azokon az élőhelyeken,

ahol a medvék kevés állati fehérjéhez jutnak, jóval kisebbek. Ilyen a Kanadában élő barnamedve (grizzlimedve), és a nála is kisebb európai barnamedve.

A nálunk élő medve testhossza 150-200 cm, míg súlya általában 100-300 kg között váltakozik. Marmagassága 90-150 cm, de két lábra emelkedve eléri a 2,5 m-es magasságot is. Színezete nagyon változatos, a világosbarnától a majdnem feketéig minden árnyalatot felölel, de a leggyakrabban sötétbarna.

Megjelenésében feltűnő a robusztus testalkat és a hatalmas izmokból álló vállpúp, melynek segítségével könnyűszerrel ki tudja ásni a földből a táplálékát szolgáló gyökereket, rovarlárvékat, kisemlősök fészket. Habár a medve esetlennek tűnhet, a látszat ne tévesszen meg: a medve meglepően gyors is lehet.

Lábain 5 ujj található, amelyek hatalmas (5-10 cm hosszú), sarlószerű karmokban végződnek. Ezek segítségével könnyedén ás és kapaszkodik, de szétszedi a korhadó fatönköket és felforgatja a nagyobb köveket is. Nyomai jellegzetesek, jól kivehető az 5 ujj és az 5 karom. A hátsó lábak nyomai hosszabbak.

Fogazata sokat elárul táplálkozásáról is: igen fejlett szemfogai vannak, de - ellentétben a legtöbb ragadozóval - zápfogainak örlőfelülete nagy, ami a növényi eredetű táplálék felaprózását szolgálja. A medvék fogazata mindenevő életmódra utal.

Életkora 20-25 év, a megfigyelések szerint fogságban a leghosszabb életkor 47 év volt.

Életmód: általában magányosan élnek és ha lehet, kitérnek egymás elől. Kivételt képez ez alól a párosodási időszak, amikor a hím rövidebb ideig a nőtény mellett marad, valamint amikor az anyamedve a bocsait neveli. A fiatal, 2-3 éves medvék még hosszú ideig együttmaradhatnak. Ezen kívül időszakosan a táplálékban bővelkedő területeken gyakran több medve figyelhető meg, de ilyenkor szigorú rangsor uralkodik közöttük.

A medve a magasabb domvidékek tölgy- és bükkerdőit és a hegyvidékek fenyveseit

kedveli. Területigénye az adott terület táplálékhiányának függvényében változik: 50 km²-től (Horvátország) egészen 1600 km²-ig (Skandinávia erdői) terjedhet. A táplálék mellett fontos szerepet játszik még az emberi tevékenységek zavaró hatása az illető területen és a rejtőzködésre alkalmas helyek megléte vagy hiánya. A medve általában nappal is és éjszaka is tevékeny, habár éjszaka rendszerint aktívabb. Olyan helyeken, ahol üldözi az ember, szinte kizárólagosan éjszakai életmódra állt át. Egyetlen éjszaka alatt akár több tíz kilométert is megtehet, rendszerint ugyanazokat a csapákat használva.

Bár a medve - szervezetének felépítése szerint - elsősorban ragadozó, bizonyos mértékben alkalmazkodott a növényi táplálék megemésztéséhez is. A valódi növényevőkkel ellentétben a növényi tápláléknak csak egy kis részét képes hasznosítani, ezért inkább a magas cukortartalmú, energiagazdag növényi részeket fogyasztja. A könnyen emészthető és magas tápértékű húst előnyben részesíti, habár csak ritkán jut hozzá - táplálékának 80 %-a növényi. Ellentétben a legtöbb ragadozóval, a szeme kicsi és a látása gyenge. A táplálékszerzésben a legfontosabb szerep a szaglásnak és a hallásnak jut.

Táplálékösszetétele alapján mindenevő, étrendje nagyon változatos. Tavasszal a friss, zsenge fűfélék, növényi hajtások, rovarok, rovarlárvák, a rágcsálók és az ezek fészében felhalmozott magvak, az őszről maradt vadgyümölcsök képezik tápláléka nagy részét. Felkutatja és elfogyasztja a télen elpusztult és a hó alól kikerülő állatok tetemét is. Nyáron táplálékigényét elsősorban a korán érő gyümölcsökből (málna, fekete és vörös áfonya, szeder, szamóca), rovarokból (hangyák, méhfélék) és ezek lárváiból fedezi, de kifosztja a kisemlősök fészket és ha teheti, újszülött patásokat is zsákmányol. Az amerikai adatok szerint az ott élő jávorszarvasok borjainak kb. 50 %-át, míg Skandináviában a 25 %-át ejtik el medvék. Az idősebb borjak és a kifejlett, egészséges felnőtt patások (szarvas, őz, vaddisznó), amelyek menekülésre vagy akár védekezésre is képesek, már nem keltik fel a medve érdeklődését (Romániában nem voltak ilyen jellegű kutatások). A háziállatok viszont menekülésre és védekezésre képtelenek, ráadásul viszonylag kis területeken nagy egyedszámban fordulnak elő, így a medve gyakran próbálkozik

Fotó: Bereczky Leonardo , Vier Pforten International

elejtésükkel. Az olyan zsákmányt, amit egyszerre nem tud elfogyasztani, ágakkal, levelekkel, földdel takarja be és ameddig tart, addig abból táplálkozik. Ősszel a gyümölcsök mellett a különböző növények magas tápértékű magvait fogyasztja: Romániában főleg bükk- és tölgymakkot, vackort, vadalmát, madárberkenyét, somot, veresgyűrűs somot, szedert, hamvas áfonyát, mogyorót, esetleg diót eszik. A medve étvágya szintén az évszaktól függ: míg tavasszal a szokásosnál kisebb étvágya van, nyáron normális étvágyú, ősszel pedig rendkívül falánkká válik, és gyakorlatilag minden ehetőt felfal, ami az útjába kerül. Ennek nagyon egyszerű magyarázata van: ahhoz, hogy a telet átvészelje, elégséges zsírtartalékot kell felhalmoznia. Ez különösen érvényes a vemhes nőtényekre, amelyek a téli hónapok alatt szülik meg és szoptatják kicsinyeiket, anélkül, hogy eközben táplálkozzanak.

A medve, a közhiedelemmel ellentétben, télen nem hibernál, bár a telet alvással tölti, teshőmérséklete csökken néhány fokkal, életműködése lelassul. Mindezek szerepe az energiatakarékosság. Néha viszont felébred, és kijön vackáról. A téli álmot alvó medvét veszélyes megzavarni!

Szaporodás: a vemhes nőtény-medve hamarabb elvonul téli vackára, mint társai. A medve nemszopora-émlős: először 4-6 éves korában szaporodik, ettől kezdve a nőtény optimális esetben 2-3 évente ellik. A párosodás júniusban vagy júliusban történik. A megtermékenyített petesejt fejlődése egy idő után leáll, csak november környékén ágyazódik be és ekkor indul újra a fejlődés. A szülés januárban-februárban történik, csupán 2 hónapos valódi vemhességi időszak után. Egyszerre 1-2 bocs születik, ritkán 3, egészen kivételesen ennél több is előfordulhat. A bocsok születésükkor rendkívül fejletlenek (max. 0,5 kilót nyomnak) és teljesen anyjuktól függőek. A bocsok sikeres felnevelése több körülménytől függ: elegendő táplálékmenyiség, egyéb ragadozók. A kis medvék 2 éves korukig maradnak anyjukkal, eddig elérhetik

Fotó: Bereczky Leonardo, Vier Pfoten International

a 80-100 kg-os testnagyságot. A medvebocs nyaktájékán világos örv található, ezt később elveszti. A hiedelemmel ellentétben hazánkban nem él „örvösmedve” (az ilyen külsejű állat a barnamedve bocs lehet), sem pedig „hangyászmedve”. A „hangyászmedve” névvel inkább a fiatal, kisebb termetű egyedeket illetik – a valóságban minden medve előszeretettel fogyasztja a hangyákat és ezek bábjait.

A „vérmedvének” nevezett egyedek valószínűleg olyan példányok, amelyek egymás után többször sikeresen próbálkoztak háziállatok zsákmányolásával. Ha a medve rájön, hogy ez könnyű és megbízható élelemszerzési lehetőség, a továbbiakban is meg fog vele próbálkozni. A hírhedt „vérmedvék” különben szívesen fogyasztanak növényi táplálékot is.

Medvék és emberek

A farkashoz hasonlóan a medve fontos szerepet játszik az ember hit- és tudatvilágában.

A kelta világban a medve a harcosok jelképe volt. A kelta nyelvben a medve „artos” volt – ez lelhető fel a legendás Artúr király nevében is. A szibériai és alaszakai népek hitvilágában a medve a Holddal egyenértékű, mert ősszel eltűnik és csak tavasszal bukkan fel újra. Számos nép vélte az ember őseinek a medvét. Így például Kanadában az algonkin indiánok a medvét ősatyjuknak tekintették.

Európában számos barlangrajz örökíti meg az ősi medvekultuszt. Ennek a XX. század elején további érdekes bizonyítékait fedezték fel Svájc és Ausztria barlangjaiban: az ősember tűzhelyei körül talált feltört csontok, eszközök mellett szabályosan eltemetett, kövekből rakott sírkamrákba zárt medvekoponyákat találtak.

A görög mitológiában a medve Artemisz, a vadászat és a Hold istennőjének kísérőtársa volt. Az istennő gyakran medveformát öltve jelent meg.

A szibériai jakutok szerint a medve mindentudó, mindenre emlékszik és semmit sem felejt el. Egyes altáji tatár törzsek szerint a Föld a medvéknek mindent elárul. A legtöbb szibériai vadásznak tilos volt a medve szót kiejteni, ehelyett különböző elnevezésekkel illeték: Erdő Ura, Nagyapa, Nagyanya, Nagybácsi, mintha a család tagja lett volna. A magyarban is volt ilyen tabu. Eredeti, medvét jelentő szavunkra nem is emlékszünk. (A „medve” szó szláv eredetű.) A medve egyes testrészei mágikus tulajdonságokkal bírtak: az ajtó vagy a sátorba való bemenet közelében felszegzett medvetalp távol tartotta a gonosz szellemeket. A jakutok medvetalpat helyeztek a csecsemő bölcsőjébe, hogy védelmezze a gyereket. A medve karmainak gyógyító hatásuk volt, az altáji tatárok szerint a fejfájást orvosolta.

Egyes Észak-amerikai indián törzsek is a medvétől származtatják magukat, például a Nagy-Tavak környékén élő irokézek egyik nemzetsége, a Medveklán.

A medvekultusz egyik legérdekesebb formáját az ajnuk üzték. Az ajnukat a tudományos világ a XIX. század végén fedezte fel, Oroszország keleti partjainál, a Szahalin-szigeten éltek. Ennek a népnek az eredete sokat foglalkoztatta a tudósokat,

a végkövetkeztetés szerint egy kőkorszaki ősi népcsoport leszármazottai. Az ajnuk az 1920-as években még mindig igen komplex szertartásokat végeztek a Főistennő, a Medveanya tiszteletére – ez az egyetlen kőkorszaki medvekultusz, amely fennmaradt a XX. századig. Szertartásukhoz medvebocsot fogtak, amelyet 2-3 évig ketrecren neveltek. A rituális áldozatbemutatásra mindig télen került sor, a nők részvétele nélkül. Az áldozat mindig hím medve volt, hiszen esztelenség lett volna az életet adó ősanját feláldozni. Azt tartották, hogy a medve a hegyi istenek legfontosabbja, amely a földre szállva medveformát vett fel. A feláldozott medvéből kiszabadult isten visszatérhetett a többi istenség közé, magával vive a szertartás többi ajándékát. Ezek voltak az emberek ajándékai az isteneknek, míg az istenek a medve bőrért és húsát adták ajándékba az embereknek.

Több altáji törzs a medvét hívta tanúnak eskütételéhez: a jakutok medvekoponyán ülve tettek esküt, míg a tunguzok medvebőrt rágva esküdtek arra, hogy igazat mondanak – ellenkező esetben hitük szerint a medve felfalta volna őket.

Minden észak-amerikai és szibériai vadásztörzs, valamint a lappok is, szigorú korlátozásokat szabott ki asszonyaira a medvevadászat idején: nő nem pillanthatott az elejtett medve fejére, nem léphetett a medve nyomába, a vadászok az elejtett medve tetemét sohasem vitték be a sátorba vagy a házba az ajtón keresztül, ahol asszonyok is közlekednek, mert ezzel kivívták volna a medveszellem haragját.

Később a vadászat elvesztette létfenntartási jelentőségét, a medvevadászat pedig a mitológiai vonatkozásait. A medve viszont megmaradt az erő, bölcsesség és bátorság jelképeként. Sok nemzeti, városi, lovagrendi és nemesi címerben fellelhető a medveszimbólum (mint pl. Berlin, Bern, Madrid, Bruges címerében). Számos érme és bélyeg visel medvefigurát a görögöknél, rómaiaknál, galloknál, franciáknál, hollandoknál, belgáknál, svájciaknál, olaszoknál, németeknél, spanyoloknál és oroszoknál.

A barnamedve visszaszorulása Észak Amerikában az európai telepesek megérkezésével és térhódításával kezdődött. Európa egyes területein ugyanez már nagyon korán elkezdődött: Dániából már 3500 évvel ezelőtt, Nagy-Britanniából a XI. században, Franciaországból a XIX. Században, Magyarországról a XX. század elején, a Német alföldről 1600-ban tűnt el. A XIX-XX század folyamán a skandináviai, a lengyelországi és az Alpokban élő medvepopuláció a kipusztulás szélére sodródott. A populációk pusztulása napjainkban is folytatódik, annak ellenére, hogy a kisebb populációk védelme érdekében óriási erőfeszítéseket tesznek. A kisebb populációk védelme azonban önmagában nem képes biztosítani a faj fennmaradását. Példaként megemlíthetjük a Pireneusokban (spanyol-francia határon végighúzódó hegység)

élő egyetlen őshonos medvepopulációt: ezen a nagy területen összesen 15 medve él, de ezek nagyrészt korábban Szlovéniából telepítették. Az őshonos populáció utolsó nőtényét, Canelle-t 2004 november 1-én lőtték le egy vaddisznóvadászat során. Az egyetlen reményt az jelentené, ha a lelőtt anyamedve utolsó bocsá - amelynek neme egyelőre még ismeretlen - nőtény volna. Amennyiben hím, az őshonos pireneusi populáció sorsa megpecsételődött.

Medvék Romániában

Jelenleg az európai állomány (Oroszországtól nyugatra) 40-50 %-a a romániai Kárpátokban él. A XX. század elején Romániában a legtöbb medve a Görgényi havasokban, Máramarosban, Beszterce-Naszód hegyeiben, a Fogarasi havasokban, Sebes környékén, Hargita és Kovászna megyében, Felső-Zsíl (Gorj), Vâlcea, Argyas (Argeş), Muscel és Putna környékén élt. Kisebb számban Vajdahunyad környékén, a Bánságban, Dâmbovița, Prahova, Râmnicu-Sărat környékén, valamint Bákó (Bacău) és Németvásár (Neamț) megyékben volt fellelhető a faj. A II. Világháborúban és ezt követően a medvét kíméletlenül irtották hazánkban. A populáció az 50-es évek elejére drasztikusan lecsökkent, végül már csak 860 példányra becsülték az állományt. Ekkor a faj számára jelentős változás következett be: a kommunista rendszer megszigorította a medve védelmét, gyakorlatilag beszüntette vadászatát, amelyet csak néhány kivételes személy számára engedélyeztek. A medvéket tavasszal és ősszel etették, a bocsos anyamedvék pedig külön védelmet élveztek. Az erdészeti nyilvántartásokban megjelenő medvebarlangok környéke különleges védelemben részesült. További pozitív tényező volt az orvvadászat jelentős mértékű lecsökkentése.

A 70-es évek első felében újra megnövelték a kilövési engedélyek számát, aminek következtében az állomány 5 év alatt körülbelül 20 %-kal csökkent. A 80-as évek végére Romániában mintegy 8000 medve élt, ezzel meghaladva a természetes élőhelyek eltartóképességét, ami miatt megsokasodtak a medvekárook is. Külön említést érdemel az a tény, hogy egyes területeken a medvék hozzászoktak az

Fotó: Nicolae Șerban - Pârâu

turisták általi etetéshez és a hozzáférhető szeméttárolók-adta élelemforrásokhoz (pl. Brassó, Tuszád, Predeál, Sinaia, Bușteni). Ez ahhoz vezetett, hogy a medveállomány későbbi lecsökkenése után sem oldódtak meg ezek a problémák. A turisták által etetett medvék a turistaszezon lejárta után tovább látogatják a megszokott helyeket, veszélyeztetve a helyi gazdaságokat, egyes esetekben akár az emberek testi épségét, életét is.

A 90-es évek elején a medvekárok következtében megnőtt az orvvadászat is. A lakosság sok esetben mérgeket használt a károkat okozó medvék elpusztítására. Ez és a vadászati kvóták megnövelése ahhoz vezetett, hogy a jelen pillanatban Romániában a becslések szerint 5-6000 medve él – a pontos számot nem ismerik. A medveállomány a Keleti-Kárpátok déli felében, és a Déli-Kárpátok keleti harmadában a legsűrűbb: Hargita, Kovászna, Vráncsa (Vrancea) és Brassó megyében.

1991-ben minisztériumi rendelettel betiltották a mérreg használatát, 1993-ban pedig Románia csatlakozott a Berni Egyezményhez. Ezen utóbbi, valamint a 103/1996-os vadászati törvény (amelyet kiegészített a 654/2001-es törvény) határozza meg a medve védelmét Romániában. Ezek értelmében a medve szigorúan védett állat.

A 2004-2005-ös vadászidényben a 87/2004-es kormányrendelet értelmében 342 medve kilövését engedélyezték.

Tanulmányozott medvekárok Erdélyben – általunk vizsgált esetek –

Fickói esztana (Magyaró község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 tavasza	400 juh + kecske	6 nagy, 2 kisebb	7	2 borjú? 1 kecske-gida?	legelőn
2004 nyara	400 juh + kecske, 40 szarvasmarha, 4 ló és 8 disznó	6 nagy, 2 kisebb	7	2 juh?	legelőn (ítatáskor)
2004 szeptember	400 juh + kecske	6 nagy, 2 kisebb	3	2 juh	legelőn

Nagycserged (Nyárádtő község, Maros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Személyek	Veszteség	Eset helyszíne
2004 ősz	Méhek (50-70 kaptár)	0	2	A medve szétszedett egy kaptárt és megette a tartalmát	A falu szélén fekvő ház kertjében

Izszacsali esztena (Izszacsal község, Máramaros megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004	250 juh, 25 marha 2 ló	5 nagy	2 személy	1 juh	A falu határában, a legelőn

Rádosdi esztena (Szászbuda község, Brassó megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2003 (ősz)	800 juh, 5 számár, 6 disznó	5 közepes	3	1 disznó	az esztenától 400-500 méterre, az erdő szélén

Sövénységi esztena (Gherghilău legelő) (Kőhalom, Brassó megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 szeptember	Több, mint 1000 juh, 1 bika, több ló	9 nagytestű	3	1 bika (300 kg) 1 csikó	A karámtól 150 és 200 m-re (egy éjszaka)
2004 ősz	?	?	?	1 malac	A karám mellett levő ólból ragadta el (másik nyáj)

Szászbudai esztena – Sövénység irányába (Szászbuda község, Brassó megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 (3 eset)	1000 juh, 15 kecske, 10 tehén, 1 ló	9 nagy, 1 kisebb	4-6	5 juh	Az esztenától 1 km-re, legeltetés közben

2004 október 24	1000 juh, 15 kecske, 10 tehén, 1 ló	9 nagy, 1 kisebb	4-6	1 juh	A karámtól 50 m-re
--------------------	---	---------------------	-----	-------	--------------------

Mesei esztina (Szászbuda község, Brassó megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 szeptember (több eset)	700 juh, 12 marha, 10 ló, 20 disznó	4-5	3-5	1 csikó 4-5 juh	Legelőn
2004 október (több eset)	700 juh, 12 marha, 10 ló, 20 disznó	4-5	3-5	1 tehén, 1 borjú és 1 disznó	Legelőn

Szászbudai esztina – Szászfehéregyháza irányába (Szászbuda község, Brassó megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 július	kb. 300 juh, marhák	3 nagy 7 kölyök	2-4	1 tehén	Eszténától távolabb, a legelőn

Miklósvári esztina (Barót, Kovászna megye)

Időpont	Háziállatok	Kutyák	Juhászok	Veszteség	Eset helyszíne
2004 május	420 juh, 2 ló, 6 kecske, marhák	4 nagy 2 kicsi	6	4 juh 1 disznó	Karám mellett, legelőn
2004 június	420 juh, 2 ló, 6 kecske, marhák	4 nagy 2 kicsi	6	1 juh	Karám mellett, legelőn
2004 július	420 juh, 2 ló, 6 kecske, marhák	4 nagy 2 kicsi	6	2 juh	Karám mellett, legelőn
2004 augusztus	420 juh, 2 ló, 6 kecske, marhák	4 nagy 2 kicsi	6	1 borjú	Karám mellett, legelőn
2004 szeptember	420 juh, 2 ló, 6 kecske, marhák	4 nagy 2 kicsi	6	2 kecske	Karám mellett, legelőn

Megjegyzések a medvék által háziállatokban tett károokra vonatkozóan:

Az általunk vizsgált esetek mindegyikében a medve este és éjszaka támadt a háziállatokra. A farkasokkal ellentétben gyakran nem törődik a nyáját őrző kutyákkal. A kisebb testű háziállatokat, mint a birka, kecske, disznó, a fogaival ragadja meg és általában biztonságot nyújtó sűrűségbe vonszolja, ahol egyszerre akár 40 kilogrammnyi húst is elfogyaszthat belőle. Ahogyan a medve zsákmányával a szájában távolodik, annak teste jobbra vagy balra kilóg a medve mellső lábai között. Ez azt a látszatot kelti, mintha a medve a hóna alá kapná a zsákmányát. A már megölt zsákmány mellől az emberek is csak nehezen tudják a medvét elűzni - ilyenkor a táplálékát védelmező medve rendkívül veszélyes lehet.

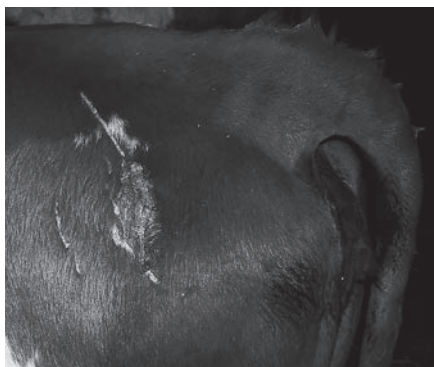
Ez különösen érvényes azokon a területeken, ahol a medve hozzászokott az ember közelségéhez és elvesztette az emberrel szembeni természetes félelmét. Amint már említettük, a medve „szokásainak rabja”: ha egyszer már kitapasztalta, hogy az ember közelében táplálékhoz juthat, újra és újra fog próbálkozni. Az ilyen medvéket nehezebb elriasztani és nagyobb veszélyt is jelentenek a nyáj őrzőire nézve.

A juhászok gyakran a kutyáik éberségére, esetleg bátorságára vannak utalva (olyan kutyája pedig, amelyik szembe mer szállni a medvével, kevés juhásznak van). A nyáj medvével szembeni megvédése akkor a legbiztosabb, ha még idejében észreveszik a közeledő ragadozót. Normális esetben az idejében felfedezett medvét zajkeltéssel és a kutyák segítségével távol lehet tartani, ennek a sikeressége viszont lényegesen függ a juhászok számától és a kutyák bátorságától. Az olyan vidékeken, ahol a medvék emberközelen táplálkoznak és kevés a természetes táplálék, előfordul, hogy ezek a próbálkozások éppen az ellentétes hatást váltják ki. A túl gyakori zajkeltés (petárdázás, karbiddal való robbantás) esetén a medvék előbb-utóbb hozzászoknak ehhez, így a módszer elveszti hatékonyságát. Többször is előfordult már, hogy az elemlámpa fényére és a zajkeltésre a medve agresszíven reagált.

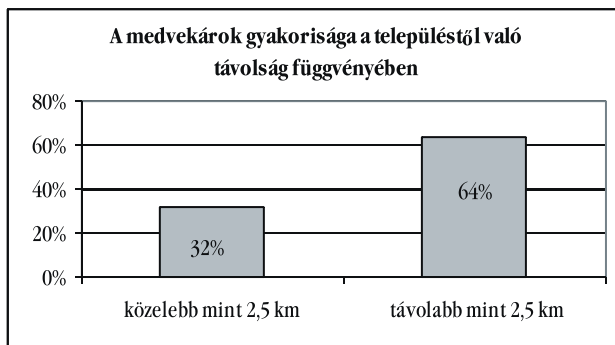
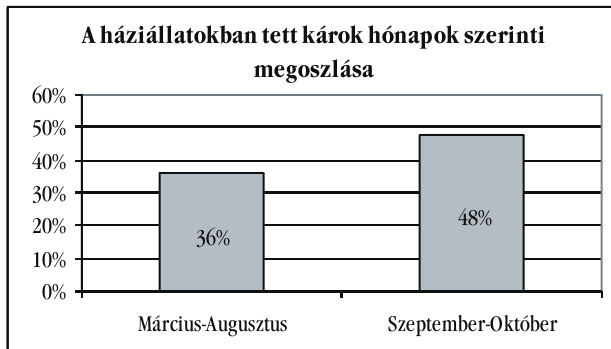
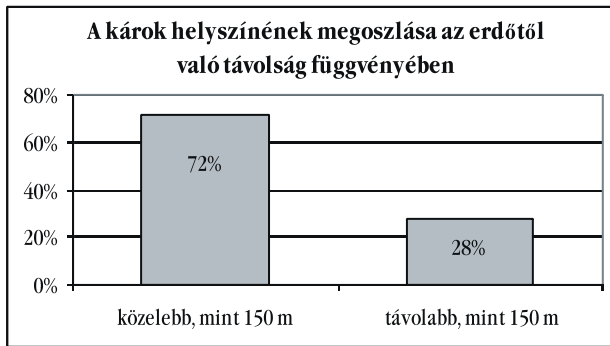
A medve az eddig elmondottak ellenére fél az embertől, amit az is igazol, hogy a juhászoknak, gazdáknak általában sikerül az elragadott háziállatot visszaszerezni, feltéve, hogy még időben észreveszik a történeteket.

A háziállatokat célzó medvetámadások túlnyomó többsége ősszel történik, amikor a medve étvágya a szokásos sokszorosásra nő (a téli álomra való felkészülés miatt). Ilyenkor, amikor medvék a legtáplálóbb élelmet keresik,

Fotó: Antal István

mindig megnövekszik a medve által okozott károk száma. Különösen érvényes ez olyan területeken, ahol kevés a tápanyagban gazdag természetes táplálék, mint például a bükk- és a tölgymakk, valamint a nagy cukortartalmú vadgyümölcsök. Ilyenkor a medvék arra is rákényszerülhetnek, hogy a disznóólaknál próbálkozzanak. Abban az esetben, ha az ősz folyamán nem sikerült elegendő zsírt felhalmoznia, a medve a tél folyamán is kifoszthatja a disznóólakat. Óvatos állat lévén a medve elsősorban azoknál az ólaknál fog próbálkozni, amelyek a kert végében, a háztól távol állanak.

Medvekárok a természetett növényekben

A természetben tett medvekárt Maros, Hargita és Kovászna megyében próbáltuk felmérni. A medve gyümölcsösökben és gabonaföldeken (elsősorban zab, kukorica) okozott kárt. Egyes esetekben nem az elfogyasztott mennyiség, hanem a medve által letaposott haszonnövények teszik ki a kár jelentős részét. A gazdák csak a legkritább esetben nyújtanak be kérvényt a kártérítésre, legtöbbször csak szóban jelentik a kártételt. A károk felmérését megnehezíti az is, hogy a kártételből szinte mindenütt a vaddisznó is kiveszi a részét, legtöbbször jóval meghaladva a medvekár mértékét. Kisebb mértékben az őz és a szarvas is növeli a kárt. Előfordul, hogy közösen „vámolnak meg” egy gabonatáblát. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a medvekárért általában az erdészeti hivatal, az őz, szarvas, vaddisznó kártételéért pedig a vadásztársaság felel. Mivel a kárt szinte sohasem térítik meg, a gazdák gyakran nem is próbálkoznak a kártérítés kieszközölésével. Így a kárfelmérést is ritkán végzik el. Sokszor kerül egy kalap alá a vaddisznó- és a medvekár. Érthető hát, hogy mi sem vállalkozhattunk a medvekárok összegének még hozzávetőleges felbecslésére sem. A medve leginkább a kukoricában okozott kárt, de kisebb mértékben károsította a zabot, krumplit, répát, szőlőt, almát, diót és a gyümölcsfákat is. A fák ágait letörve sokszor nagyobb kárt tud okozni, mint a gabona vagy a gyümölcsök fogyasztásával. Az alábbi táblázatban csak azokat a községeket soroltuk fel, ahol a medvék természetben okozott kártételét hivatalosan is bejegyezték.

Megye	Község	
Maros	Marosvécs Déda Kibéd Marosoroszfalu Magyaró	Sóvárad Görgény Héjjasfalva (Erked) Szászkéz
Hargita	Kápolnásfalva Korond Kányád Tusnádfürdő	Homoródalmás Felsőboldogfalva Oroszhegy Zetelaka
Kovászna	Bardóc Barót Sepsibodok Nagyborosnyó Mikóújfalva	Uzon Árkos Zágon Dobolló Kézdiszentkereszt

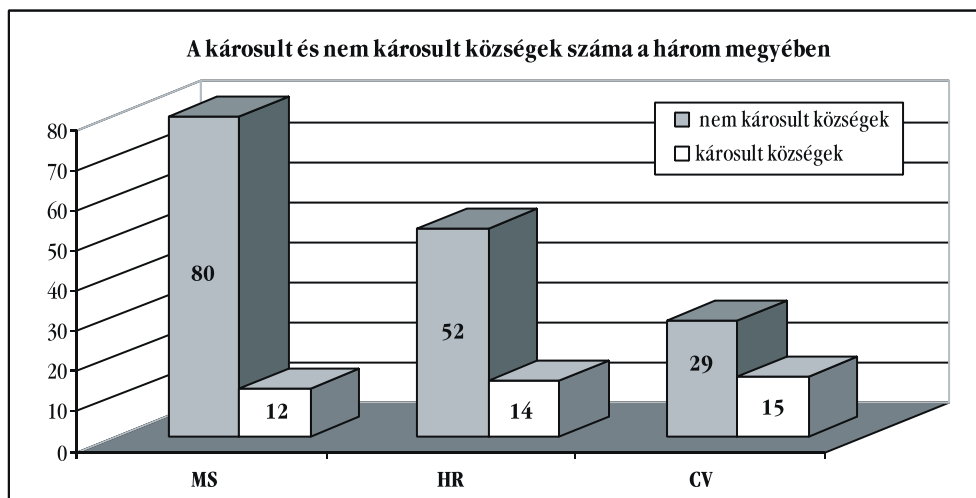

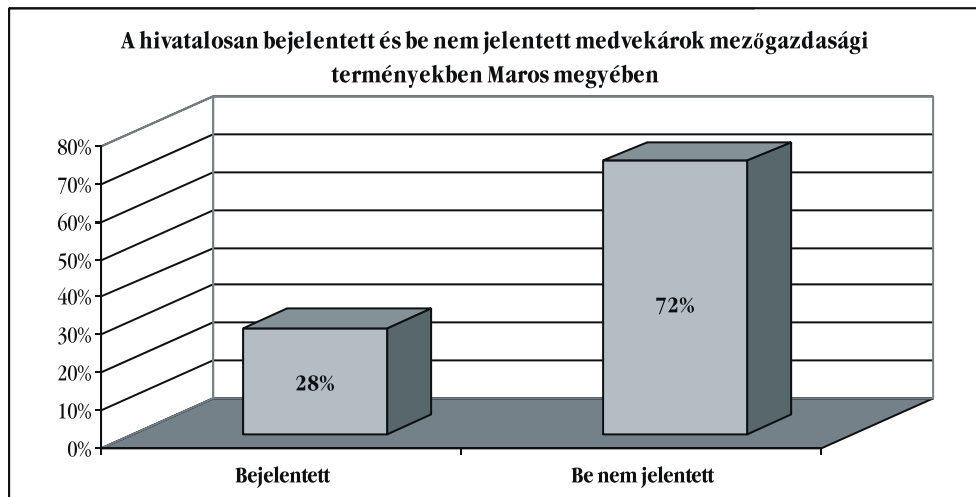
Fotó: Domokos Csaba

Hogy teljesebb képet kapjunk, figyelembe vettük azokat a medvekárokat is, amelyeket nem jelentettek írásban. A nagyobb medvekárok általában több, egymás mellett elterülő községet vagy falut érintettek. A károsult községek közül csak kevés fekszik a több száz négyzetkilométernyi összefüggő fenyvesek és vegyeserdők közvetlen

határában. Zömük a lombhullató erdők (bükkösök vagy tölgyesek) zónájában található. Több, szomszédos községekből álló problématerületet határoztunk meg, ahol minden évben történik kisebb-nagyobb medvekár.

Egyes területeken 2004 folyamán több medvekár volt, mint azelőtt, másokon pedig kevesebb. A helyenként megnövekedett károk természetesen a táplálékhiánnyal hozhatók összefüggésbe, de nem feltétlenül a medve túlszaporodásával. Ebben szerepet kap a bükkre, tölgyre jellemző ciklikus termés kiesés, valamint az erdeigyümölcs begyűjtése is. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül az erdőkitermelés szerepét sem. Normálisan az erdő jóval felülmúlja a gabonafélék hektáronkénti terméshozamát, és a fák termése (bükkmakk, tölgy makk) a tápanyagtartalom szempontjából jóval meghaladja a gabonafélékéét.

Medvetámadások

A medve általában igyekszik elkerülni az emberrel való találkozást. Ennek ellenére néha történnek balesetek is - ezek közül néhány tragikus kimenetelű. A következőkben megpróbálunk néhány részletet bemutatni az általunk vizsgált medvetámadásokról.

Bibarcfalva

Sz. J. 54 éves bibarcfalvi lakos 2004. augusztus 29-én este fél hétkor éppen a kukoricás szélében kikötött kutyáját etette, mikor mozgást hallott a kukoricásból. Szétnézett és meglátott egy befelé vezető, szélesen kitaposott ösvényt. Elmondása szerint nem gondolt medvére, inkább vaddisznóra vagy tolvajra, így elindult az ösvényen. Körülbelül 15 métert haladhatott, amikor észrevette, hogy előtte 3 méterre medvebocs ül és eszi a kukoricát. Körülbelül juhászkutya nagyságú lehetett. Távolabb még egy bocsot pillantott meg. Sz. J. elkiáltotta magát, hogy elriassa a medvéket. Erre megjelent az anyamedve is, amely morogva rátámadt. Elmondása szerint a medve a fejét akarta megharapni. A gazda kukoricaszárral próbált védekezni úgy, hogy csapkodni kezdte az állat szemét. A medve egy ideig hátrált, majd megállt és vicsorogni kezdett. Ekkor Sz. J.

Fotó: Antal István

Fotó: Kerekes István

kezdett hátrálni, mire a medve támadással válaszolt. Mancsával megcsapta a férfi csípőjét, akinek az ütés ereje leszakította a nadrágszíját. Valószínűleg a nadrágszija védte meg attól, hogy a medve karmai több mély sebet ejtsenek. A medve a támadást követően visszavonult. A támadás mindössze néhány másodpercig tartott. A férfi szerint a néhány száz méterre

dolgozó mezei munkások semmit sem vettek észre a történetből. Szerencsére sikerült hazamennie és hamarosan kórházba vitték. A kezelés után, hazafelé menet, a baleset helyszínéhez közel az autóból látta a medvét és két játszadozó bocsát.

Nyárádselye

Az esetről az áldozat testvére, Sz. B. a következőket mondta el: Sz. M.-t 2001. őszén megtámadta, és halálra sebezte egy medve. A megkérdezettek szerint a történeteknek nem volt közvetlen szemtanúja. A szerencsétlenül járt ember juhász volt, és testvére szerint az eset akkor történt, amikor az áldozat a faluból az esztenához igyekezett. Útközben a saját kukoricása előtt ment el és hallotta, hogy valamilyen állat mozog benne. Vaddisznóra gondolt, és bement, hogy elkergesse. A medve több sebet ejtett rajta, melyek közül a legsúlyosabbat az ágyékának felszakításával okozta. Egy férfi, aki a környéken tartózkodott, az áldozat segítségére sietett, de mire a legközelebbi faluba érkeztek - ahol elsősegélyben részesíthették volna - az áldozat elvérzett.

Szokolma

Az eset 2004. augusztus 26-án történt, a falutól és a legközelebbi lámpától mindössze 80 méterre. A szokolmai Sz. O. saját elmondása szerint arra lett figyelmes, hogy a kukoricájában valamilyen vad károkat okozott. Vaddisznóra gyanakodott és elhatározta, hogy megpróbálja elűzni. Egymás után több éjszaka is sötétedés után kiment a kukoricához. Az első alkalommal elkísérte kutyája is. Amint a kukoricaföldje mellé ért, az útról hallotta a vadállatra utaló neszezést. A kutyája ugatására egy idő után a zajok megszűntek, és az állat (állatok) elmentek. A következő estén már nem vitte magával kutyáját. Ugyanúgy zajt hallott a kukoricásból, de ez ismét elcsendesedett, mire a közelbe ért. A harmadik este elhatározta, hogy még

egyszer – immár utoljára - kimegy a kukoricához. Ismét vele volt a kutyája is. Ekkor is hallatszott valamilyen zaj, de a kutya most nem ugatott. Várt egy keveset, de a zaj csak nem szűnt. A gazda vasvillával volt felfegyverkezve, így elhatározta, hogy a végére jár a dolognak. Bement a kukorica közé és a medvét már csak akkor vette észre, mikor közvetlen közelébe ért. Az állat ekkor már két lábon állt és fölé emelkedve megtámadta. A támadás először a fejére irányult. A medve karmaival fejről több helyen is lehúzta a bőrt (valósággal megskalpolta). Miután Sz. O. a földre esett, a hasára fordult. A medve ekkor megpróbálta mancsával a hátára fordítani, minek következtében több ütést mért a férfi bal oldalára (a bordák tájékára). A medve az áldozat kezét is többször megharapta, miközben az a fejét védte. A férfi egész végig eszméletlenül volt, de nem mozdult. A kutya végig jelen volt, de nem ugatott és nem is szállt szembe a medvével. A medve végül elment.

A sebesült ekkor megpróbált feltápászkodni, de egy jó ideig tartott, míg valamennyire magához tért. Először semmit sem látott a szeme előtt lógó fejbőrétől, de aztán valahogy sikerült visszajutnia a faluba, ahonnan a vásárhelyi sürgősségi kórházba szállították és megműtötték.

*** Mind a három, eddig bemutatott támadás oka a kukoricásban táplálkozó medve megzavarása. A medve a kukoricát, amelyből táplálkozik, a sajátjának tekinti és ezt védelmezni fogja! A táplálékát védelmező medvét nehéz elkergetni és nagyon veszélyes! Mielőtt megpróbálnánk elűzni a kártevőt, bizonyosodjunk meg afelől, hogy az nem medve!**

Brassó

2004. július 14-én, reggel 04 óra 30 körül a Molidului utcában lakó M. D.-t a lépcsőház előtt megtámadta egy medve. A férfi éppen a nála éjszakázó barátait kísérte ki. Az áldozat szavai szerint a kivilágított lépcsőházból a sötét utcára kilépő személyek egyike sem észlelte a közelben tartózkodó állatot, amelyet ráadásul a sövénykerítés is eltakart. A tömbház előtti lépcső tetején váratlanul medvével találták szembe magukat (az

Fotó: Domokos Csaba

elmondottak szerint a közelben még két valamivel kisebb medve is tartózkodott). A meglepett állat az elől haladó M-t támadta meg elsőnek, akinek még arra se jutott ideje, hogy barátait figyelmeztesse. A medve a férfi térdkalácsát ütötte meg, minek következtében az áldozat lába több helyen eltört. Az ütés következtében a férfi saját elmondása szerint mintegy három métert repült és a lépcsőkön összezúzta magát (csípőficam és gerinctájéki sérülések). Ezek után a medve a török nemzetiségű I. S-t vette célba, akinek a fejtájékára mért egy ütést. Ezek ellenére az áldozatok egyike sem vesztette eszméletét és a török férfinak sikerült M-t a lépcsőházba vonszolnia. A harmadik személy megúsza a támadást.

* Az imént tárgyalt eset nem az áldozat viselkedésének a következménye,

Fotó: Nicolae Șerban - Pârâu

hanem a Răcădău-beli sajtóságos helyzeté. A brassói Răcădău negyed szeméteskukáit kb. 20 éve látogató medvék hozzászoktak az ember jelenlétéhez. Az ilyen, emberektől való félelmüket elveszített medvék sok gondot okoznak. A fent bemutatott eset nem az első volt Brassóban és sajnos az utolsó sem. Annak ellenére, hogy már korábban számos javaslatot

tettek a helyzet megoldására, mindezeket nem vették komolyan egészen 2004. októberéig, amikor 2 embert megölt, 11-et pedig megsebzett egy medve. Az incidens utáni intézkedések (a medvék etetése az erdőben, a medvék fokozatos elriasztása a környéktől, a lakosok és turisták általi medvevetetés és -fényképezés betiltása, a terület hatósági szervek általi felügyelete, stb) úgy tűnik, megtették a hatásukat.

Szováta

2003. augusztus 13-án délután 15-16 óra körül egy 45 éves mezei munkást, K. K.-t, halálra zúzott egy medve. A szemtanúk a mezőn kaszáló emberek voltak, akik közül az egyik az áldozat apja volt. Az egyik szemtanú, a holttest megtalálója, elmondta, hogy a felső felén bokorerdővel tarkított meredek lejtős kaszálón dolgozó kb. 6 mezei munkás arra lett figyelmes, hogy a bokorerdőből két riadt, juhászcutya nagyságú (kb. másfél éves) medvebocs rohant ki, és egyenesen a meredek lejtő lábánál épült nyári kunyhó felé tartott. Pár másodperc múlva, amikor észrevették a néhány méterre előttük kaszáló munkásokat, ijedten visszafordultak a bokros felé, majd ferdén felfelé megkerülve a bokrost, elhagyták a kaszálót. Körülbelül ezzel egyidőben az áldozat apja látta az anyamedvét a bokrok között valamit marcangolni,

amit ő borjúnak vélt. Az ijedt anyamedve a bokrosból kirohanva a kaszáló munkások előtt megtorpant. Pár másodpercig tartó feszültség után a bocsai után rohant.

Az apa szólt valakinek, hogy a medve leütött egy borjút és menjen keresse meg. Megtalálva az összezúzott holttestet, csak egy-egy ruhadarab és a földön heverő kasza segítségével lehetett azonosítani. A szerencsétlenül járt férfi valószínűleg szembetalálkozott a lejtőn lefelé rohanó medvével és az anyamedve és a bocsai közé kerülhetett.

* a történetek szerint ebben az esetben a bocsos medve hirtelen felbukkanása emberek közelében egy forró augusztusi napon egymagában is arra utal, hogy előzőleg az anyamedvét megriasztották, és az a bocsokat próbálta védelmezni – ezt egy szováta lakos is megerősítette, aki szerint az esetet megelőzően valakik kutyák segítségével megpróbálták a bocsokat elválasztani anyjuktól.

Hogyan kerüljük el a medvetámadást?

A medve fizikai ereje és termete révén képes megölni egy embert. Ezt akár a kisebb példányok is megtehetnék. Ennek ellenére a legtöbb támadás nem végződik emberhalállal, a medve nagyon rövid idő után eltávozik, békén hagyva a letepert és kiszolgáltatott embert. A medve nem tekinti zsákmányának az embert, a támadások általában védekező, elhárító jellegűek. A magát, bocsait vagy táplálékát veszélyeztetve érző medve ugyanúgy viselkedik, mint hasonló helyzetben sok más élőlény – beleértve az embert is: védekezni próbál. Olykor a támadás abból származhat, hogy a medve igyekszik a saját területén kimutatni a fölényét a „betolakodóval” szemben – ez megszokott jelenség az állatvilágban. Az ilyen jellegű megnyilvánulások célja az idegen elűzése, nem pedig az elpusztítása.

A legfontosabb, agresszív viselkedést kiváltó tényezők:

- a bocsok jelenléte
- táplálékát képező állati tetem jelenléte
- a meglepetésszerű találkozás
- a barlangja közelében való zavarás
- kutya jelenléte (az acsarkodó kutya a visszavonuló medvét gyakran visszafordulásra készíti)

Ezek ismeretében a következőket javasoljuk:

1. tegyünk meg mindent, hogy ne találkozzunk a medvével:

- kerüljük azokat a helyeket, amelyek vonzzák a medvét és ahol gyengék

a látásviszonyok: sűrűségek (bokrosok), meredek lejtők, erdőbeli tisztások, táplálkozóhelyek (málnások, szedresek, áfonyások, etetőhelyek, stb.).

- tegyük lehetővé, hogy a medve idejében észrevegyen: beszéljünk egymással, énekeljünk vagy más módon hívjuk fel magunkra a figyelmet. Mindig csoportosan járjunk a medvés területeken – minél többen vagyunk, annál kisebb a valószínűsége annak, hogy medvetámadás érjen.

- tegyünk meg mindent, hogy ne keltsük fel a medve érdeklődését: kiránduláson éjszakára csomagoljunk be minden táplálékot, szemetet, illatos anyagot, szappant, fogkrémet (mindent, ami a medve számára számára vonzó lehet) és húzzuk fel egy, a táborhelytől távol eső fa ágára, lehetőleg nem kevesebb, mint 3 méterre a talajtól, és minél távolabb a fa törzsétől. Előfordult már, hogy a sátorban felejtett csokoládépapír szaga vonzotta a medvét a sátorhoz! Ha sütünk, főzünk, eszünk, azt a sátorozóhelytől minél távolabb tegyük! Ne hagyjunk ételmaradékot, szemetet, morzsákat magunk után és tartsuk tisztán a táborhelyet, hogy a medve ne kapcsolhassa össze a sátor és az ember jelenlétét a táplálékkal! Sehol ne etessünk medvét, és beszéljünk le másokat is a medvék etetéséről! Az emberrel szembeni természetes félelmüket elveszített, emberi táplálékhoz szokott medvék, főleg ha etették is őket, táplálékra várva rátámadhatnak az emberre.

- figyeljük a medve jelenlétére utaló jeleket: nyom, magvakkal, esetleg szőrrel tele ürülék, összekarmolt vagy lehántott kérgű fák, állati tetem (ez esetleg a medve táplálékát képezi). Ha ilyen jeleket látunk, hagyjuk el a területet, vagy legyünk rendkívül figyelmesek! (Különösen akkor mondjunk le a szabadtéri táborozásról, ha csomagolóanyag nyomait fedezzük fel a medveürülékben!)

- ha medvebocsot látunk vagy hallunk, a lehető legrövidebb úton és feltűnés nélkül távozzunk (ne felejtsük el, hogy a medvebocsok kíváncsiak és játékosak, az anyjuk jelenlétében pedig nem félnek az embertől – megtörténhet, hogy ők közelednek)

2. Ha mégis medvével találkozunk:

2.1. Ha a medve 100 méternél távolabb van tőlünk, és még nem vett észre: próbáljunk észrevétlenül maradni és csendben vonuljunk vissza. Ha mégis folytatni akarjuk az utunkat, várjunk, amíg a medve elhagyja a területet, vagy pedig, ha lehetőségünk van rá, nagy ívben kerüljünk, széliránnyal szemben.

2.2 Ha a medve észrevett, de 100 méternél távolabb van tőlünk: esélyt kell adni az állatnak, hogy meggyőződjön arról, nem jelentünk veszélyt a számára. Halkan beszéljünk (az állat látása viszonylag gyenge), így a medve rájön arra, hogy emberrel találkozott, és ez általában elég ahhoz, hogy visszavonuljon. Ha a helyzet megengedi, lassan hátráljunk, közben szemmel tartva a medvét. Ha mégis folytatni akarjuk

utunkat, nagy ívben kerülünk, de ez alkalommal szélirányban, így a szag alapján tud azonosítani.

2.3 Ha a medve észrevett és az agresszió jeleit mutatja: ha a fenti utasításokat betartottuk, remélhetőleg még nem kerültünk túl közel a medvéhez. Semmi esetre se próbáljunk meg elszaladni: a medve még hegyen lefelé is minden különösebb erőfeszítés nélkül utolér. Próbáljunk meg lassan és lehetőleg minél nyugodtabban visszavonulni, anélkül, hogy eközben hátat fordítsunk az állatnak. Ne nézzünk a szemébe, de figyeljük a viselkedését. Ha időnk megengedi, próbáljunk meg felmászni egy minél magasabb fára.

A medve sokszor csak fenyegetőnek próbál tűnni – a rohamok egy része is csak színlelt, a medve az utolsó pillanatban megtorpan vagy elkerül. Ezeknek az áltámadásoknak a célja, hogy a medve elég időt biztosítson az ellenfelének a visszavonulásra. Ezt kihasználva folytassuk a lassú visszavonulást.

A legrosszabb esetre, ha a medve már nem vonul vissza, nincsen „biztos” védekezési módszer. Egyesek szerint védekezni kell, a medve fejét, orrát, szemét célozva minden kezünk ügyébe eső tárggyal vagy akár ököllel ütni, vágni. (Külföldön külön erre a célra gyártanak kellemetlen, csípős anyagot tartalmazó spray-t, ezt csak utolsó megoldásként, max. 5 méterről lehet használni – jelenleg ez tekinthető a legbiztosabb megoldásnak.) Mások szerint a földre kell vetnünk magunkat, az úgynevezett „magzatpozíció”-ba kuporodva és védve legsebezhetőbb testrészeinket: has, torok, ágyék, miközben tarkónk fölött összekulcsolt kezeinkkel védjük a nyakunkat.

Ha a támadás véget ért, maradjunk még egy ideig mozdulatlanul. Bizonyosodjunk meg arról, hogy a medve valóban eltávozott. Amilyen gyorsan csak lehet, jelentkezzünk elsősegélyre.

Hogyan tartsuk távol a medvéket gazdaságunktól?

A vadállatoknak vadnak kell maradniuk! Ne etessük, ne szoktassuk őket lakóhelyünk, nyaralónk környékére. Sok, látszólag ártalmatlan dolog járulhat hozzá ahhoz, hogy a medvék lakóhelyünk közelébe jöjjenek. Ne tegyük a következőket:

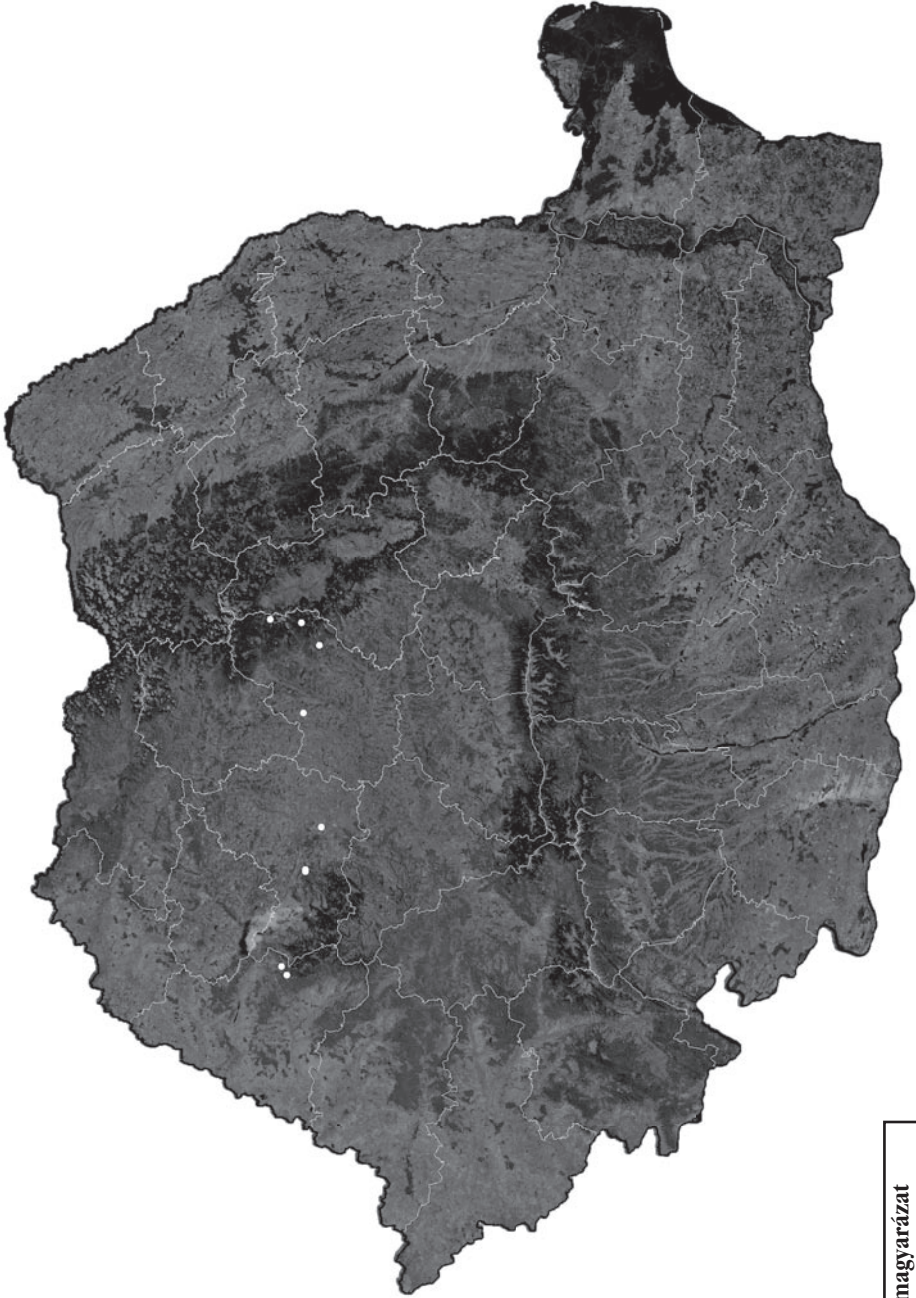
Fotó: Berezky Leonardo , Vier Pfoten International

a tél lejárta után ne hagyjuk kint a madáretetőket; a szemetet, hulladékot tároljuk biztonságos, a medvék számára elérhetetlen helyen; ne hagyjunk a szabadban élelmet, ételmaradékot; igyekezzünk megfelelő módon elkeríteni háziállatainkat, természetett növényeinket, gyümölcsfáinkat, gyümölcsöseinket és méhkaptárainkat.

Vidra (Lutra lutra)

Jelmagyarázat
● - vidrákások

Vidra (*Lutra lutra*)

Elterjedés: a világon 13 vidrafaj él, amelyek közül a leggyakrabban az eurázsiai vidráról, a tengeri vidráról és az amazonasi óriásvidráról hallhatunk. A nálunk is élő eurázsiai vidra elterjedési területe valamikor három kontinenst ölelt fel: Európát, Ázsiát és Afrikát; a Brit-szigetektől egészen Japánig, az Északi-sarkkörtől délen egészen Észak-Afrikáig. Hiányzik a Földközi-tenger szigeteiről, kivéve Korfut, Lesboszt, Chiost és Euboea-t. A tengerszint alatti területektől (Hollandiában) egészen a 4000 méteres magasságig fordul elő (Tibetben). Mára az emberi üldözés és a megfelelő élőhelyek megfogyatkozása miatt az európai állomány jelentősen megcsappant. Az 1970-80-as években a kipusztulás szélére sodródott Franciaországban, Belgiumban és Németországban. Valószínűleg kipusztult Lichtenstein-ből és Svájc-ból. Hollandiából 1988-ban pusztult ki – újabban visszatelepítették. A legjobban a közép-európai állomány fogyatkozott meg, főképpen a nem megfelelő vízgazdálkodás miatt. Erős populáció létezik még Portugáliában, Írországban, Skóciában, a Balkánon, valamint Oroszország északi részén, a tajgán. Finnország és Nagy Britannia vidraállománya az utóbbi időben ismét megerősödött.

Biológiai jellemzők: a vidra a menyétfélék családjának tagja. Romániában ennek a családnak a borz után a második legnagyobb képviselője. Testfelépítése kompromisszum a szárazföldi és a vízi életmódhoz való alkalmazkodás között. A vidra a vízi életmódhoz legjobban alkalmazkodott szárazföldi ragadozó emlős hazánkban, a vízi élőhelyek csúcsragadozója.

Bundája tömött, két rétegből áll: rövidebb, puha aljszőrzetből, mely a hőszigetelésben kap szerepet és hosszabb, erősebb fedőszőrzetből. A szőrzet zsíros, vízhatlan és annyira sűrű, hogy a levegő megreked a szőrszálak között – ez különösen a vízbe merült állaton

Fotó: Bagosi Zoltán

figyelhető meg. Színezete a világosabbtól a sötétebb barnáig terjed, a test alsó részén világosabb.

A legtöbb menyétféléhez hasonlóan teste megnyúlt, orsó alakú, végtagjai rövidek. Testhossza 70-80 cm, farokhossza pedig 30-40 cm. Mint az összes

Fotó: Bagosi Zoltán

menyétfélénél, a hím nagyobb a nőténynél: a hím súlya 10 kg körül mozog, míg a nőtény ennél 1/3-dal kisebb. Kivételesen 20 kg fölötti példányok is előfordulnak.

Feje lapos és széles. Füle kicsi és lekerekített. Fül- és orrnyílásait alámerüléskor el tudja zárni. Aszáj és az orr körül hosszú bajusszálak találhatók, amelyek segítségével a zavaros vízben is képes megtalálni zsákmányát. Szeme a fej

felső felén helyezkedik el. Úszás közben csak szeme, orra és füle látszik ki a vízből. Fogazata ragadozó életmódra vall: hegyes szemfogai és éles zápfogai vannak, amelyek segítségével meg tudja ragadni sikamlós testű zsákmányát és fel tudja törni a kagylók héját.

Lábain 5 ujj található, ezeket úszóhártya köti össze. Mellső lábával a táplálkozás közben rendkívül ügyesen tartja zsákmányát, míg hosszabb, erősebb hátsó lába az úszásban segíti. Nyugodt úszáskor kutyamódra, mind a négy lábával evez. Szükség esetén (pl. vadászatkor) a mellső láb a testhez, a hátsó pedig a farokhoz simul, ilyenkor testének hullámzó mozgásával hajtja magát. Rövidebb távon elérheti akár a 12 km/órás sebességet is. Egyszerre 4 percet is képes a víz alatt maradni, habár az átlagos merülési időtartam 20-50 másodperc. Egy merülés alkalmával 400 métert is megethet a víz alatt úszva. A szárazföldön kissé esetlennek tűnhet, ennek ellenére gyors futásra és nagy távolságok megtételére is képes.

Farka a tövénél vaskos, hengeres, a vége felé elvékonyodó, a vízben való kormányzásban játszik szerepet.

Ritkábban 10-12 évnél tovább is élélhet, azonban az átlagos életkora ennél rövidebb. Fogságban elérte már a 22 évet is.

Életmód: a vidra magányosan élő állat. Ennek ellenére figyeltek meg már eseteket, mikor 2 felnőtt egyed rövidebb ideig együtt tartózkodott. A vidra kimondottan játékos természetű: gyakran figyeltek meg vidrákat, amint csoportosan játszottak, vagy a partmenti sárban, hóban csúszkáltak.

Élőhelyét folyók, tavak, mocsaras-lápos területek, tengerpartok képezik. Ezek mentén minden egyednek saját vadászterülete van. Igényli a dús partmenti növényzetet,

valamint a vacoknak használható üregeket, elhagyott róka- vagy borzvárakat. A vadászterületek bizonyos mértékben átfedhetik egymást: egy hím területe gyakran több nőstény területét is magába foglalhatja. Az állat a feltűnőbb helyeken (pl. vízből kiemelkedő kövek, fatuskók, hidak alatt, vízfolyások találkozási stb.) ürülékével jelöli meg a területét. Gyakran ugyanazokat a helyeket használja a jelölésre. A már foglalt területre betévedő vidrák az ürüleből értesülnek arról, hogy mit evett a vadászterület „ura” és hogy érdemes-e itt zsákmányszerzéssel próbálkoznuk. Habár a vidra territoriális állat, az összetűzések ritkák - az állatok inkább elkerülik egymást. A vadászterület nagysága folyó mentén a nőstényeknél 7 km, hímeknél 15 km is lehet. Tóparton ennél jóval kisebb, a tengerparton pedig nagyobb a vadászterület. A vadászterület nagyságát a zsákmány bősége határozza meg. A vidra testfelépítése energiatakarékosság szempontjából nem a leghatékonyabb, ráadásul rendkívül aktív életmódja is sok energiát igényel. Ezt csak elégséges mennyiségű táplálék elfogyasztásával tudja biztosítani. Egy felnőtt állatnak egyetlen éjszaka a testsúlya 15%-ának megfelelő mennyiségű táplálékot kell elfogyasztania, ami egy-másfél kg. halat jelent.

Az esti és kora reggeli órákban a legaktívabb, ilyenkor vadászik. Egyetlen éjszaka akár 10 kilométert is megtehet. Tápláléka nagy részét halak képezik. Habár meg tudja fogni a nagyobb halakat is, a 20-30 cm-es egyedeket kedveli, a leggyakrabban pedig ennél kisebb, könnyebben megfogható halakat fogyaszt. Időszakonként a tápláléka jelentős részét képviselhetik a kétéltűek (elsősorban békák). Így például a Maros folyó mentén egy felmérés alapján a táplálékösszetételben a kétéltűek még a halaknál is nagyobb mennyiségben voltak jelen. Alkalmadtán madarakat, kisebb emlősöket, rókákat, csigákat és kagylókat is fogyaszt. Az elfogott zsákmányt a vízből kiemelkedő köveken vagy a parton fogyasztja el.

Szaporodás: a vidra az év bármely szakában szaporodhat. A párosodás a vízben és a szárazföldön egyaránt történhet. A vemhességi idő 61-65 nap, de 9 hónapig is kitolódhat. 2-3, ritkán 5 kölyköt hoz a világra földalatti vackában. A vidra meglehetősen alacsony szaporulatú a hasonló nagyságú emlősökhöz viszonyítva (ennek egyik oka az, hogy a vidrának nincsenek természetes ellenségei).

A nőstény egyedül neveli kölykeit.

Fotó: Bagosi Zoltán

A kölykök hosszú ideig tanulnak az anyjuktól, mielőtt 1 éves korukra önállóvá válnának. Eközben elsajátítják a halfogas módszereit, megismerik a halban gazdag területeket. Külön el kell sajátítaniuk a szárítkozás technikáját is: a kölykök egyik fő elhalálozási oka a megfázás, amit a nedves bunda okoz. Kétéves korukra válnak ivaréretté. Nagy részük nem él 3 évnél tovább (nyugat-európai adatok szerint), közúti balesetek, vízszennyezés vagy éhhalál áldozata lesz.

Vidrák és emberek

A vidra nem foglal el olyan jelentős helyet az ember hitvilágában, mint a medve vagy a farkas. Ennek ellenére sok nép legendáiban, meséiben megjelenik alakja, mint például a keltáknál, az észak-amerikai indiánoknál, az indonéziai népeknél, az északi népek (norvégok, svédek, dánok) kereszténység előtti vallásában és az ausztrál őslakosoknál. Alaszkában felfedeztek egy Kr. u. 800-ból származó csontszobrocskát, amely félig ember, félig vidra lényt ábrázol – valószínűleg sámánt.

A vidra általában az intelligencia, ügyesség, játékoság és vidámság szimbóluma.

Az ember az ősidők óta mindig is nagyra becsülte a vidra prémjét, ezért rendszeresen vadászta a fajt.

Fontosságáról különféle művészeti tárgyak, feljegyzések tanúskodnak. A legelső ismert vidraábrázolás Kr. e. 2300-ból származik, egy domborműn jelenik meg. Bizonyos feljegyzések szerint Kr. e. 1500-tól kezdve a tengeri vidra vadászata rendkívül fontos szerepet töltött be Észak-Amerika csendes-óceáni partvidékén élő törzsek életében. A vidra szőrmeje, bőre, húsa, csontjai, de még a fogai is létfontosságúak voltak az őslakosok számára. Ez végül ahhoz vezetett, hogy a Kr. u. 200-ban egész települések néptelenedtek el a tengeri vidra kiirtása következtében.

Kr. u. 600-900-ból, a Tang dinasztia idejéből származnak az első feljegyzések, miszerint a kínai halászok idomított vidrákkal halásztak. A korai európai enciklopédiák (1480) is megemlíti a vidrákkal való halászatot. Ezt a módszert még ma is sok helyen űzik, főleg Keleten.

A sötét középkor (akárcsak a farkas és medve számára) nem sok jót tartogatott a vidrának. 1566-ban Angliában meghozzák az első rendeletet, amely jutalmat ígér a vidra és „egyéb kártevők” irtásáért. 1602-ben egy ugyancsak angliai iratban a szerző megemlíti, hogy a vidrák annyira felbátorodtak, hogy „rátörnek a gazdák juhaira és a háziasszonyok szárnyasaira”.

1751-ben Steller az európaiak első alaszakai expedíciójának leírásában megemlíti, hogy a tengeri vidrák hatalmas tömegekben élnek itt. Amellett, hogy nagyon könnyű

elejteni őket, a prémjük csodálatos, a fiatal állatok húsa pedig ízletes. 1792-ben meg is kezdődik a tengeri vidra - prémjéért való - tömeges pusztítása. A tengeri vidra vadászatának az 1911-ben hozott, a prémjükért vadászott fókák védelmét célzó egyezmény vetett véget, amelybe a tengeri vidra véletlenül került bele. Mindenesetre ez éppen idejében történt, mert a becslések szerint akkora a világ teljes állománya mindössze 500-1000 példányból állt.

Fotó: Lanszki József

Az 1800-as években Angliában több cikket is közöltek arról, hogy azokban a patakokban, ahonnan a vidrát kiirtották, elszaporodtak a halászat szempontjából értéktelen halak. Egy angol vadászújságban 1946-ban megjelent cikk szerint a vidra nem okoz jelentősebb csökkenést a patakok, folyók pisztrángállományában.

Manapság a vidrát leginkább veszélyeztető tényezők a folyószabályozás (az élőhelyek tönkretétele és a zsákmányállatok megfogyatkozása által), a vízszennyezés (a mosószerek például tönkreteszik a vidrabunda vízállóképességét), az orvvadászat és a közúti balesetek.

A vidra, amint már említettük, a vizes élőhelyek táplálékláncának csúcsán áll, így a táplálékát képező állatok szervezetébe bekerülő mérgező anyagok (pl. nehézfémek) végső soron a vidrában halmozódnak fel. A vidra ezért ún. „indikátorfaj”: jelenléte és egészségi állapota az adott élőhely állapotát is tükrözi.

Vidrák Romániában

Régebben a vidrát Romániában is vadászták, főleg a Duna-Delta területén.

1993-ban Románia csatlakozott a Berni Egyezményhez. Ennek, valamint a 103/1996-os vadászati törvény (amelyet kiegészített a 654/2001-es törvény) értelmében a vidra védett faj. Vadászata a törvény értelmében tiltott, ennek ellenére külön engedéllyel vadászható.

Amióta a vidra nem vadászható, az iránta való érdeklődés is megszűnt. A vidra romániai létszámáról, elterjedési területéről, táplálékösszetételéről gyakorlatilag 10 éve nem léteznek adatok.

Tanulmányozott vidrakárok Erdélyben - általunk vizsgált esetek-

Vármező – Maros megye:

Vármező Szovátától 18 km-re található, a Nyárád völgyében (a Görgényi-havasok lábánál). Az itteni pisztrángtenyészet 1936-ban létesült, a Kisnyárádnak a Nagynyárádba való beömlésénél. Habár eredetileg magánkezdeményezésre létesült, a kommunizmus éveiben ezt is államosították. Nagy része ma is az állami erdészet tulajdonát képezi, bár egy kis hányada visszakerült az egykori tulajdonos utódainak (L. család) birtokába. A tenyészet négyhektáros területen fekszik és mintegy 50 tóból áll. Ezeknek többségében (az erdészethez tartozó tavakban) szivárványos pisztrángot (*Oncorhynchus mykiss*) tenyésztnek, a többiben (a magántulajdonban levő tavakban) elsősorban pontyot (*Cyprinus carpio*), valamint ennek különböző fajtáit (pl. tükörpontyot). Míg a pontyféléket kizárólag eladásra tenyésztik, a pisztrángok egy része patakokba való visszatelepítésre van szánva. A tavak vízzel való ellátása és folyamatos levegőztetése sziliprendszeren és bonyolult csatornarendszeren keresztül a Nyárádból történik.

Fotó: Deák Attila

A kérdezett (L.G., erdész, a halgazdaság egykori létesítőjének leszármazottja) szerint vidra mindig is volt a környéken, de a tavaknál csak néha jelenik meg. Az itt dolgozók már ismerik a vidra által járt váltókat, ösvényeket – ezek az évek folyamán nem változnak. Valószínűleg ugyanarról a vidracsaládról van szó, amely időszakosan (főleg télen) meglátogatja a haltenyészetet. Vidrát már többször is láttak, de a legtöbbszor csak nyomokat találják meg. Az állatok látogatása – az erdész szerint – leginkább kemény teleken várható, a fő ok azonban így is a folyó (Nyárád) szegényes halállománya, amely ilyenkor már nem tudja kielégíteni a vidrák fokozott táplálékigényét. A gyér halállomány

elsősorban az orvhalászatra vezethető vissza, amelyet az erdészet által végzett rendszeres haltelepítés sem tud ellensúlyozni. Ezen túlmenően nyilvánvaló, hogy egy intenzív halgazdaság a vidrák számára bőséges és könnyű táplálékforrást jelent (a tavakban hemzsegnék a pisztrángok – ilyen körülmények a vidra természetes élőhelyein sehol sem fordulnak elő).

A kérdezett szerint a vidrák bármilyen méretű hallal megpróbálkoznak, de a gazdaság alkalmazottai szerint a

Fotó: Bagosi Zoltán

legmegfelelőbb zsákmányt mégis a 25-30 centiméteres egyedek jelentik (éppen az ilyen méretű pisztrángokat értékesítik). A károkat eddig egy esetben sem sikerült pontosan felmérni, de valószínűleg minden egyes vidralátogatás több kilónyi veszteséget okoz a pisztrángállományban. Az erdész szerint nem nagyon lehet megakadályozni, hogy a vidra alkalmanként meglátogassa a haltenyészetet, de a legeredményesebb védekezési módszert a megfelelő védőkerítés jelentené.

Laposnya – Maros megye:

Laposnya Szászrégen felől közelíthető meg, Libánfalvát elhagyva. A Görgény folyó mentén található (a Görgényi havasokban), Szászrégentől 40 km-re, Erdőlibánfalvától pedig 18 km-re (Laposnya és Erdőlibánfalva között nincs más lakott település). Laposnya valamikor ismert kirándulóhely volt, iskolai táborokat szerveztek itt. Mára már csak három család maradt a „településen”, ezeknek egyike a pisztrángtenyészetnél lakó T. család – ők vezetik a gazdaságot, amely az állami erdészethez tartozik.

A tenyészet vízellátását a Görgény folyó egyik kis mellékágából nyeri, a medencerendszerből a víz pedig a folyóba ömlik. Laposnyán elsősorban pataki szajblingot tenyésztenek (*Salvelinus fontinalis*) – ennek nagy részét értékesítés céljából, egy kisebb hányadát pedig patakokba való visszatelepítésére. Ezen kívül a folyó mellett több kisebb medence található, ezekben sebes pisztráng (*Salmo trutta morpha fario*)-ivadék él, a természeteshez hasonló körülmények között. A sebes pisztráng-ivadékot kizárólag a patakokba való visszatelepítés céljából nevelik.

2002. kora tavaszán a laposnyai pisztrángtenyészetnél olyan jellegű vidrakár történt, amelyre senki nem volt felkészülve. Egy vidra behatolt a gazdaságba és egy

medence felé tartva megpróbált átkelni az egyik tóba ömlő csatornán, de az erős ár elsodorta és beszippantotta a medencébe bevezető csőbe. Az állat megakadt a cső összeszűkülő végénél és teljesen elzárta azt. Ráadásul a cső végéhez az emberek sem értek hozzá. Az alkalmazottak kb. másfél óra elteltével vették észre a történeteket, de még jó néhány óráig tartott, míg a vida szétzúzott tetemét darabokban kikaparva kitakarították a csövet. Az eközben vízfrissítés nélkül maradt, túlnépesedett medencében 1700 kiló pisztráng pusztult el (fulladt meg) az oxigénhiány miatt. Ebből 1500 kilót sikerült az erdészetnek értékesíteni. A balesetet követően a tavakat összekötő és tápláló csatorna- és csőrendszert jelentősen átalakították, a csöveket mindkét végén lerácsozták, hogy hasonló eset többet ne fordulhasson elő. Ezen kívül az egész gazdaságot kutyák őrzik, sok helyen pedig (ismert vidraváltók, a folyó felőli útvonalak) a kutyák futóláncon vannak kikötve. A vidrák gyakorlatilag már csak a tenyészetet körülvevő kerítésen átmászva juthatnak a tavak közelébe – a vidraészlelések, károk is jelentősen megritkultak.

A halgazdaságnál azelőtt is voltak károk, de sokkal kisebb mértékben. A tenyészet vezetője szerint a vidra 20 cm alatti, valamint 20-40 cm közötti halakat zsákmányol, de próbálkozik a sokkal nagyobb, szaporításra használt anyahalakkal is. Sikertelen próbálkozásokra utalnak az ilyen nagyméretű halak testén ikrafejés alkalmával észlelhető sebek, harapásnyomok.

T. D., a gazdaság vezetője mindezek ellenére nagyon pozitívan viszonyult a vidrákhoz. Elmondta, hogy a tenyészet (és a természetes folyók, patakok) halait a vidráknál sokkal inkább veszélyezteti az erdővágásból eredő szennyezés. A fűrészpor, motorolaj, stb. kedvez az élősködők elszaporodásának, amely úgy pataokban, mint halgazdaságban

Fotó: Deák Attila

óriási kárt okozhat a halállományban.

A vidra éppen a csökkent természetes halállomány (és a könnyű zsákmányolási lehetőség) miatt próbálkozik a halastavaknál.

Ami a vidrát illeti, a legmegfelelőbb védekezési módszerként a megfelelő villanypásztor és a kutyák jelenlétét említette.

Gödemesterháza – Maros megye:

Gödemesterháza a Szászrégent Hévízzel összekötő úton, a Maros szorosban fekszik. A pisztrángtenyészet a falun kívül (ettől mintegy 1,5-2 km-re), a Nagy-Göde csúcs felé vezető erdei út mentén fekszik, a Göde-patak völgyében. A tenyészetet B. S. egykori erdész vezeti. A Maros-szoros (a folyó és mellékpatakai) egyébként ideális körülményeket kínál egy kisebb

Fotó: Bagosi Zoltán

vidraállománynak – vidrára utaló nyomokat (ürüléket, zsákmánymaradványokat, nyomokat több helyen is észleltünk).

A gazdaságban elsősorban pataki szajblingot (*Salvelinus fontinalis*) tenyésztenek – egyszerre 14 tonnányit; ezen kívül néhány szivárványos pisztráng (*Oncorhynchus mykiss*) is található a tavakban. A halakat főként eladásra tenyésztik, de egy részüket patakokba való visszatelepítésre is használják. A létesítmény magas kerítéssel van körülvéve és több kutya is őrzi. B.S. szerint vidrakárt eddig még nem észleltek a halastavaknál, habár kétszer megtalálták az állat nyomait. Roppant pozitívan viszonyult a vidrákhoz (amelyeket kifejezetten kedvel), habár tudott az előzőleg tárgyalt laposnyai tenyészetnél történt károkról is. Véleménye szerint a folyóvizek szennyezése a halállomány megritkulásához vezetett és ez a vidrák fennmaradását is veszélyezteti. Ez és a tenyészetek által kínált könnyű zsákmányolási lehetőség lehet az oka annak, ha a vidrák időnként felkeresik a halgazdaságokat. Habár a gazdaságot vízzel tápláló Göde-patakban tudomása szerint él vidra (egykori erdési tapasztalatait volt munkatársai azóta többször is megerősítettek), a pisztrángtenyészetet körülvéve kerítés és a kutyák jelenléte tapasztalata szerint elegendő ahhoz, hogy távortartsák az állatokat. A vidrák tudomása szerint 20-40 centiméteres halakkal táplálkoznak.

Pusztaszentmárton – Kolozs megye:

Pusztaszentmárton Kolozsvár és Torda között, közvetlenül az E60-as út mellett fekszik. A halastavak is az európai út mentén találhatóak. A haltenyészet a romániai halgazdaságokat ellenőrző, a környezetvédelmi minisztérium keretein belül működő központi intézményhez tartozik. A tavak felülete 90 hektár és mintegy 30 tonna hal

tenyészik itt. A célfajok a ponty, a süllő, a kárász és a busa, ám ezen kívül található sügér és csuka is.

A tavak elméletileg megfelelő élőhelyet jelentenek a vidra számára: sűrű nádas övezi őket, elegendő táplálékot tudnak biztosítani több állat számára is, és, néhány tavat leszámítva (ezeket csak sporthorgászatra használják) viszonylag zavartalanok. Ugyanakkor azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy mégiscsak belterjes halgazdaságról van szó és a közelben nincs vidra számára élőhelyül szolgáló folyó vagy patak.

A halór (T.I.) szerint vidrát többször is észleltek a tavaknál (még táplálkozás közben is). Az imént említettek figyelembe véve feltételezhető, hogy az állat itt is él, és a közelben van ürege is. Ennek az oka a halór véleménye szerint az, hogy a tavak bő és könnyen kihasználható táplálékforrások a vidrák számára. Ennek ellenére a kár jelentéktelen – a vidrák tapasztalataik szerint 20 centiméternél kisebb ivadákhalakkal táplálkoznak. Ugyanakkor azt is megemlítette, hogy a vidrák járataik, üregeik kiásásakor gyengítik a töltéseket és a földgátakat. Tekintettel arra, hogy a halór eleinte többször is összetévesztette a vidrát a tavaknál ugyancsak előforduló pézsmapocokkal (*Ondathra zibethica*) – valószínűleg ezek a károk is az utóbbitól származnak. Az itt alkalmazható védekezési módszerek közül a legeredményesebbnek a hangriasztást tartotta (lövések, petárdázás), habár erre egyelőre szerinte nemigen van szükség.

Gyalui pisztrángtenyésztet – Kolozs megye:

Az erdészet pisztrángtenyésztete közvetlenül Gyalu falu szomszédságában található (mellette egy másik tenyésztet is van, itt állítólag a vidra nem okozott kárt). Egyik felén a gyalui víztározó határolja. A 45-50 állandó használatú medencét földbe ásott drótháló, valamint vaskerítés övezi. A gazdaságot éjszakánként két rottweiler és egy őr felügyeli, rendszeresen járőrözve a tavak között. P. V., a pisztrángtenyésztet alkalmazottja szerint a vidrák látogatása kb. 3 éve kezdődött, azóta rendszeresen, 2 - 3 naponta felkeresik a medencét. Éjszaka jönnek, a szomszédos víztározó irányából, ahol

Fotó: Lanszki József

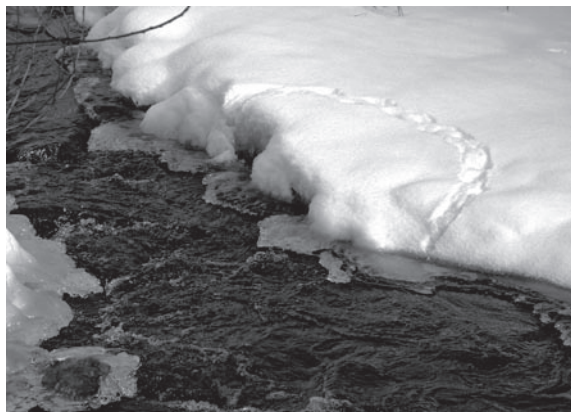
aláasták a védőkerítést. Egyszerre 2, ritkábban 1 vidra jön és átlagban 2-3 órát időznek a halastaknál. A halór többször is megfigyelte őket a medencék között játszani. Véleménye szerint a kutya nem elég hatásos védelem a vidra ellen, mert az könnyen a vízbe menekül. A tenyészet alkalmazottja szerint a vizek szennyezése és az orvvadászat miatt a vidrák nem találnak elegendő táplálékot a természetben, a halastó pedig amúgy is könnyebb és megbízhatóbb élelemforrás. P. V. szerint a halastavakban kárt okozó vidrák valahol a környéken vannak megtelepedve. A kár jelentős, de elviselhető.

Jádremete – Bihar megye:

B. T. nagyobb pisztrángtenyészdéje a Jád völgyén, Jádremete falutól kb. 2 km-re felfelé, a patak mellett fekszik, több lakóház szomszédságában. 4-5 kisebb betonmedencéből áll és dróthálóval van körbekerítve. A szaporító tenyészdé a többtől 1-1,5 km távolságra, egy mellékszorosban van és a patak folyására sorban ásott betonzatlan medencéből áll. Mindkét tenyészdé közvetlen közelében lakóház található.

A nagyobb tenyészdé 3000 négyzetméteres, elkerített területén 4 közepes méretű kutyát tartanak, a kisebbnél 1 kutya van, a ház közelében (itt a medencék nincsenek elkerítve). A vidrák általában tavasszal és nyáron látogatják a tenyészetet, ősszel és télen csak ritkán. A kisebb, szaporításra használt létesítményt ritkábban keresik fel, habár az, a másikkal ellentétben nincs elkerítve. Itt főleg ivadék található, amit a tulajdonos szerint a vidra nem kedvel. Mindkét helyen a patak felől közelíti meg a tenyészeteket. Egy látogatás átlagban 15 percet tart, sokszor csak másnap reggel veszik észre, a nyomokból, halmaradványokról vagy ürüleből. A vidra gyakran elviszi zsákmányát, és máshol fogyasztja el. A nagyobb gazdaság elkerítése és kutyával való őrzése óta sokkal kevesebb itt a kár (évi 200 kg pisztráng – 25 millió lej) – a tulajdonos

Fotó: Deák Attila

ezt tartja a leghatásosabb kármegelőzési módszernek.

Mezőségi tórendszerek (Mezőzáh, Mezősályi, Faragó, Csapó, Radnót) – Maros megye:

A Kis- és a Nagy-Szamos, a Sajó, a Maros és az Aranyos folyók közötti erdőtlen dombság Erdély középső részén a Mezőség. A Mezőség az utóbbi évtizedekben főként

a halastavairól, a halgazdálkodásról ismert. A mai tavak nagy része mesterséges eredetű.

A nagy kiterjedésű tavak (egyesek több, mint 30 ha-osak) összefüggő rendszereket alkotnak.

A mezősegi látogatásaink alkalmával a következő általánosságokat észleltük: több helyen találtunk vidra jelenlétére utaló nyomokat (ürüléket). A tavaknál dolgozó alkalmazottakkal való beszélgetéseink során kiderült, hogy a vidrát többen is összetévesztik a pézsmapocokkal. Habár voltak olyanok is, akik tudtak a vidra jelenlétéről – egyesek láttak is vidrát – az általa okozott károk nagyságáról nem sokat tudtak mondani. Ez természetes is: akkora tavakról és halállományról van itt szó, hogy a vidra által okozott alkalmi veszteség nem tűnik fel. A kérdezettek kivétel nélkül pozitívan viszonyultak a vidrához.

Megjegyzés a vidra által okozott kárral kapcsolatosan: a vidra által okozott kár nem olyan látványos, mint a medve vagy a farkas által okozott. Az ilyen esetekről a sajtó sem értesül.

A vidrát a legtöbbször nem is veszik észre – általában a nyomai, vagy a halmaradványok árulják el, hogy a ragadozó ott járt. Ha próbálkozik is egy halastónál, legfeljebb néhány napig marad a közelben.

A vidra által okozott kárt általában a pisztrángtenyészeteknél észlelik. Itt, a nagyobb halgazdaságokkal szemben, a tenyészet vezetői pontosan ismerik a tavakban levő halak mennyiségét, így könnyebben észreveszik a veszteséget is.

Sokan a vidrát vérszomjas ragadozónak ismerik, amely válogatás nélkül öl, és többet, mint amennyit el tud fogyasztani. Az ilyen viselkedés a felnőtt állatoknál rendkívül ritka. Inkább a fiatalokra jellemző, amikor vadászni tanulnak – féléves korukra felhagynak ezzel.

Vadkárelhárítási módszerek

Az alábbiakban néhány módszert mutatunk be, amelyet külföldön (de helyenként már Romániában is) sikeresen használnak a medve, farkas és vidra által okozott károk megelőzésére. Nem fogjuk részletezni a szakirodalomban szereplő összes kárelhárítási módszert, inkább azokat próbáljuk ismertetni, amelyeket Romániában is reálisan lehetne alkalmazni. Ezekon kívül még számos, nagyon ígéretes módszer létezik, amelyek egyelőre még kísérleti stádiumban vannak.

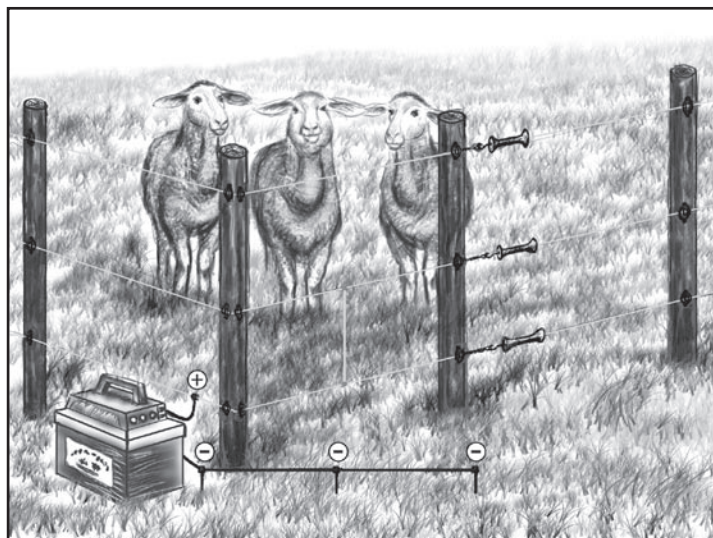
Ezeknek a módszereknek a lényege, hogy nem végzetesek a kártevőkre nézve sem. Eppen ezért veszélyeztetett vagy védett fajok ellen is nyugodtan alkalmazhatók.

A kármegelőzési módszereket csak néhány évtizede kezdték el fejleszteni és napjainkban az irántuk való érdeklődés egyre nagyobb. Ez főleg abból adódik, hogy az emberben egyre inkább tudatosul a természettel összhangban való élet fontossága.

1. Villanypásztor:

A villanypásztor sikeresen alkalmazható úgy a medve és farkas, mint a vidra által okozott károk megelőzésére.

Tulajdonképpen néhány párhuzamosan kifeszített huzalból áll, amelyre 5000-10000 V feszültség van kapcsolva. Az áramot szárazelem, akumulátor vagy a hálózat szolgáltatja és generátor (adapter) alakítja magasfeszültséggé. A huzalokkal egyszerűen el kell keríteni a védendő területet (legelő, eszténa, termőföld, halastó).

A villanypásztor lényege, hogy könnyen és gyorsan felállítható, költöztethető, és nagy területek bekerítésére is alkalmas, ugyanakkor sokkal kisebb pénzbefektetést igényel, mint például egy ugyanakkora területet körbevevő, jó minőségű hagyományos kerítés.

A villanypásztor fel-

építése és működése:

1. Maga a kerítés: egymással párhuzamosan kifeszített elektromos vezető huzalokból áll. Ezeket a fa vagy műanyag oszlopokra elektromos szigetelőanyagból készült huzaltartókkal fogják fel.

2. Generátor (adapter): szabályos időközönként (0,5-1 másodperc) magasfeszültségű (5000-10000 V) elektromos impulzusokat bocsát ki, ezeket a huzalok vezetik tovább. Az áramerősség olyan kicsi, hogy a rendszer teljesen ártalmatlan a huzalokat megérintő állat (vagy ember) számára. Ennek ellenére nagyon kellemetlen és nehezen felejtethető áramütést ad.

3. Áramforrás: a rendszert tápláló áramforrás többféle lehet, a felállítási hely adottságaitól függően: szárazelem, akkumulátor, hálózati áramforrás (konnektor) vagy pedig napelem, amit érdemes akkumulátorral kombinálni.

Felszerelés és karbantartás: A terepviszonyoktól függően a tartóoszlopokat egymástól olyan távolságra kell elhelyezni, hogy később a legalul kifeszített huzal magassága ne haladja meg a javasolt magasságot. Egyenletes terepen az oszlopok közötti távolság 8 méter is lehet. Az oszlopok készülhetnek házilag is, fából, vagy lehet venni műanyagból készült tartóoszlopokat is, melyeknek az alsó vége kihegyezett fémből van. Ezek könnyen beszúrhatók a talajba.

A generátor negatív pólusát földelni kell. A jó földelés kulcsfontosságú, ezért ebből a célból legalább három, min. 1 méter hosszúságú, rozsdamentes fémrudat kell a talajba leütni, és egymással, valamint a generátor negatív pólusával összekötni. Ha jó a földelésünk, a fémrúd érintésre sem ráz. Fagyott talajban vagy száraz, homokos talajban nem könnyű jó földelést létrehozni. Ilyen esetekben több fémrudat kell leütni, minél mélyebbre. A generátor teljesítménye határozza meg azt, hogy milyen hosszúságú lehet a huzal.

A generátort kétféleképpen köthetjük be:

1) A pozitív pólust kötjük minden huzalhoz. Az áramütéshez elég, ha az állat csak az egyik huzalhoz ér hozzá. A huzalokat egymással is összeköthetjük, nem kell rövidzárlattól tartani. Csak jó földeléssel alkalmazható.

2) A pozitív pólust az első, harmadik és ötödik huzalhoz, a negatív pólust pedig a második és negyedik huzalhoz kötjük. A negatív töltésű huzalokat ajánlatos bizonyos távolságonként külön is földelni. Kevésbé jó földelés mellett is használható, hátránya, hogy a két egymás melletti huzalnak nem szabad összeérnie. Vigyázni kell, hogy ha szalagokat, lobogókat kötünk a huzalokhoz, ezek ne érjenek a szomszédos huzalhoz, illetve jó szigetelőanyagból legyenek. A hatása akkor a legnagyobb, ha az állat teste egyszerre két szomszédos huzalt érint.

A huzalok száma tetszőleges; farkas, medve ellen ajánlatos 5 szál, vidra ellen 2-3-

at használni. Ezek hosszát a generátor teljesítményét figyelembe véve választhatjuk meg, a teljes hosszúság több kilométer is lehet (akár 10 km is). A legalsó huzalt a talajtól 20 cm-re, a huzalokat egymástól pedig 20-30 cm-re állítsuk. Ahol a farkas jelenti a nagyobb veszélyt, az alsó szálakat sűrűbben, a felsőket ritkábban tegyük, ahol a medve a gyakoribb látogató, a huzalokat egymástól egyenlő távolságra helyezzük. Az elkerített háziállatok hamar megtanulják, hogy ne érjenek a huzalokhoz. A legtöbb állat akkor is elkerüli ezeket, ha a huzalokban pillanatnyilag nincs is áram. Ez különösen érvényes a tanulékony lovakra, disznókra, kutyákra. A ragadozók is hamar megtanulják, de időnként újra próbálkoznak.

Nem szabad elfelejtenünk, hogy a villanypásztor nem képez fizikai akadályt a menekülő állat számára. Megriasztott állatok, vaddisznókonda, medve nem tud megállni előtte, ha nem látja meg idejében. Ezért láthatóvá kell tenni a villanypásztor. Ezt úgy érhetjük el, hogy a vezető huzalokkal párhuzamosan szélesebb és a sötétben is jól látható (fehér, vagy csillogó) szalagot húzunk ki, és a huzalokra bizonyos távolságonként rövid lobogó szalagokat kötünk, ami lehetővé teszi, hogy a kerítés felé közeledő állatok még idejében észrevegyék ezt. Ugyanezért kell a villanypásztor körül tiszta, átlátható területet hagynunk. Ha a villanypásztor juhok elkerítésére használjuk, vegyük figyelembe, hogy a megriadt juhok, ha kis helyen vannak, áttörhetnek rajta. Ezt úgy lehet megelőzni, hogy nem mondunk le a hagyományos karámról sem, vagy pedig valamivel nagyobb területet kerítünk el.

Magasfeszültségű villanyvezeték alatt ajánlott a villanypásztor a magasfeszültségű huzalokra merőlegesen elhelyezni (nem párhuzamosan). A rendszer minimális karbantartást igényel, ez főleg a huzalok alatti fű és egyéb növényzet időszakos lekaszását jelenti – máskülönben a huzalokhoz érő fűszálak rövidre zárják a rendszert, csökkentik a továbbmenő feszültséget és hamarabb lemerítik az akkumulátort.

A távortartandó ragadozó (vagy egyéb kártevő) méretétől függően a huzalok magasságát a következőképpen kell beállítani (természetesen lehet kevesebb szál is használni, főleg ha figyelmeztető szalagokat is használunk, de akkor megnő az esélye, annak, hogy a ragadozók átugorják a villanypásztor):

Faj \ Talajtól való magasság	1. szál	2. szál	3. szál	4. szál	5. szál
Farkas	20 cm	40 cm	70 cm	90 cm	120 cm
Medve	20 cm	50 cm	80 cm	110 cm	120 cm
Vidra	15 cm	25 cm	35 cm	-	-

A felállított villanypásztort mindig bekapcsolva kell hagynunk, akkor is, ha nem tartózkodnak benne az állatok. Ellenkező esetben a ragadozók megtanulják hogyan hatolhatnak rajta keresztül.

Villanypásztor vásárolható már hazánkban is. Egyik forgalmazója a (Marosvásárhelytől 5 km-re lévő) marosszentgyörgyi AGROM-COM, amelynél 2004-ben egy villanypásztor beszerzési költsége a következő volt (pl. egy 600X600 m-es terület 3 szálás villanypásztorral való elkerítésére – a tartóoszlopok 8 m-enként vannak elhelyezve):

Huzal (3 X 2400 m)	12.852.000 lej
Szigetelő huzaltartók (össz. 300 drb.)	2.263.200 lej
Cséve (a huzal feltekerésére)	800.000 lej
Szigetelő a kapuhoz (3 drb.)	234.000 lej
Generátor (táplálására megfelel egy 12V-os autóakkumulátor)	7.371.800 lej
Összesen	23.521.000 lej (kb. 12 juh ára)

2. Védőkerítés:

A megfelelő védőkerítés mindhárom ragadozó faj esetében a legbiztosabb módszer. Nagy területek esetében megvalósítása költséges. Juhnyáj esetében ritkán használják, mivel nem lehet költöztetni. A karámokat körülvevő fakerítés is véd bizonyos mértékben, juhnyáj esetében a védőkerítés készülhet dróthálóból vagy fából, de mindenképpen annyira erősnek kell lennie, hogy a juhok ne tudják kidönteni. Itt viszont arra kell vigyázni, hogy a kerítés minél magasabb legyen (a farkas átugorhatja még az 1,80 m magas kerítést is!). Természetesen ez nem minden esetben valósítható meg, a kerítés hatékonyságát viszont növelheti a kifelé hajló felső rész, a rémzsineg, vagy pedig magára a kerítésre aggatott lobogó, zörgő tárgyak. Egy másik fontos szempont a kerítést alkotó lécek, fadarabok közötti távolság, amelynek nem kell meghaladnia a 20 cm-t. Ha lehetőségünk van rá, emeljünk dupla kerítést – ebben az esetben a két kerítés közötti távolság ne legyen nagyobb 70 cm-nél.

Ha a juhokat rendszeresen emberi felügyelet nélkül hagyják, farkas és medve által látogatott helyen célszerű a védőkerítést dróthálóból, 1,80 m magasra készíteni. A tartóölpöknek természetesen rendkívül szilárdnak kell lenniük. Ezen kívül felül legyen egy 70 cm-es ferdén kifelé hajló rész, a földre ásva pedig egy további, kifelé irányuló 1 m-es rész.

A vidra esetében ügyeljünk, mert az állat kiválóan ás és ügyesen mászik. Jó, ha a

kerítés legalább három méter magas, amiből két méter a talajszint fölé emelkedik. A visszamaradt egy méter drót kerüljön mélyen a talajba ágyazva, úgy, hogy fél métert függőlegesen, majd fél méter visszahajtva vízszintesen a halastótól kifelé hajoljon. Így elkerülhető, hogy a vidra a kerítés alá kaparva bejusson a halastóhoz.

3. Rémszineg (fladry):

Feltűnő színű (piros vagy narancssárga), 10 cm széles és 50 cm hosszú szalagokból áll, amelyeket egymástól 50-75 cm-re kötélre erősítünk a védendő terület körül. A módszer akkor a leghatékonyabb, ha a szalagok egymástól 50 cm-re vannak, alsó végük pedig a talajt érinti. Ezt a módszert farkas ellen alkalmazzák. Eredetileg farkasvadászatonk használták Kelet-Európában és Oroszországban. A módszer csak a farkassal szemben hatásos, amely fél tőle és nem lép át rajta (a patásokkal szemben például teljesen hatástalan). Ha megszokja, a módszer elveszti hatékonyságát, ezért nem ajánlatos egyszerre huzamosabb ideig alkalmazni. Éppen ezért használat után a rémszineget nem ajánlatos kinthagyni, nappalra tanácsos beszedni.

Rövid időre rendkívül sikeresen használható, például amíg felállítják a karámkerítését, vagy vándorló legeltetéskor, alkalmi éjjeli legeltetéskor, stb. Alkalmazható ott is, ahol a karámba gyakran behatolnak a farkasok – itt a karámon kívül kell elhelyezni. A kerítés tetejére elhelyezve csökkenti annak az esélyét, hogy a farkasok átugorják azt. A karámok körül felállított rémszineg hosszabb ideig is megőrzi hatékonyságát, ha a karámnál zsákmányolni próbálkozó farkasnak nincs ideje jobban megvizsgálni azt. A módszer természetesen csak a kutyák és juhászok jelenléte mellett alkalmazható. A rémszineg hatékonyságáról csak annyit, hogy az (Amerikai Egyesült Államok-beli) Idahóban végzett kísérletek szerint egy 400 ha-os, rémszineggel állandóan elkerített területre a farkas először 61 nap elteltével merészkedett be. A kanadai Alberta tartományban 25 ha-os területet kerítettek el rémszineggel. A farkas 60 nap alatt 23 alkalommal közeledett a rémszineghez, mielőtt először átlépett volna rajta.

4. Kutyás őrzés:

A háziállatok őrzésének legősbibbi módszere, amelynek a mai napig való fennmaradása önmagában is tanúsítja a módszer hatékonyságát, medvével, farkassal és vidrával szemben egyaránt. Mindezekkel együtt azonban hiányosságai is vannak: kevés juhász rendelkezik megfelelően idomított kutyákkal (ezt sok esetben ők maguk is megerősítették). Például farkastámadás esetében a legnagyobb gond az, hogy a kutyák a farkasok után eredve elhagyják a nyáját, míg medvetámadáskor sokszor csak túl későn figyelmeztetnek a közeledő ragadozóra. Azt kell elérni, hogy a kutya minden esetben a nyáj mellett maradjon, még esős, ködös vagy hideg időben is.

Ilyenkor ráadásul a juhásznak is fokozottan figyelmesnek kell lennie, hiszen ezekben az esetekben a kutyák ösztönösen védett helyre húzódnak. A tapasztalatok szerint a legjobbban azok a kutyák válnak be, amelyek kölyökkoruktól a nyáj mellett nőnek fel, de ezek képzésére is több figyelmet kell fordítani. Általában nem a fajtatizta kutyák bizonyulnak a legmegbízhatóbb juhász kutyáknak.

A vidrák esetében, ha a tó körül, vagy a haltenyészet területén nincs lehetőség szabadon engedni a kutyákat, ajánlott ezeknek minél nagyobb mozgásszabadságot biztosítani, például futóláncre kötve őket. Ez különösen érvényes abban az esetben, ha ismerjük a vidrák által rendszeresen használt váltókat, ahol az állatok megközelítik a tavakat, medencéket.

5. Riasztási módszerek:

A fentiek kiegészítéseként alkalmazhazók különböző, a ragadozók elriasztását szolgáló módszerek is, mint például a tűzrakás, esti, éjszakai, hajnali petárdalövések. Ezek a módszerek inkább csak megelőzési céllal használhatók. Túlzásba vive elveszthetik hatékonyságukat (pl. a medve esetében). Fel lehet szerelni különféle villamos vagy mechanikus riasztókat is, amelyek figyelmeztetnek a közeledő állatra. Az egyik legolcsóbb megoldás a csengőkkel felszerelt zsinog kihúzása, ez főleg a medve közeledténél jelzésére használható (a farkas átugorja a huzalt, ha észreveszi). A vidrák esetében a vidraváltókra ruhadarabokat kihelyezve elriaszthatjuk őket egy időre.

Egy másik, gyakran használt lehetőség csengő (kolomp) akasztása a juhok nyakába, ami megriadásukkor figyelmezteti a kutyákat és a juhászt. Ez azonban gyakran csak a már megtörtént bajra figyelmeztet.

Viszonylag olcsón, házilag is készíthető olyan rendszer, amely egy huzal megérintésére vagy elszakítására szirénát vagy lámpát kapcsol be.

6. Léteznek olyan módszerek is, amelyeket csak a hivatalos szervek vethetnek be. Ilyen például a gumi- vagy műanyaglövedékek alkalmazása a ragadozó fokozatos elriasztása érdekében. Egy másik lehetőség a vegyszerekkel (pl. lítium-klorid) való undorkeltés egy bizonyos táplálékfeleséggel szemben. Egy utolsó, nem végzetes kimenetelű megoldás a ragadozó befogása, elszállítása és más helyen történő elengedése. Az Amerikai Egyesült Államokban az ebből a célból elfogott medvéket néhány nap alatt, az újbóli elengedés előtt „megtanították” félni az embertől.

A farkas, medve és vidra védelmére, az általuk okozott károk megelőzésére, valamint a kártérítésre vonatkozó törvények

1. 1993-ban a 13-as törvény (**Legea nr. 13/1993**) megszületésével Románia csatlakozott a **Berni Egyezményhez**, amely alapján a csatlakozott államok arra kötelezik magukat, hogy biztosítsák az egyezményben felsorolt vadon élő növény- és állatfajok fennmaradását. A Berni Egyezmény szerint a farkas, a medve és a vidra a szigorúan védett fajok közé tartozik, így bűncselekménynek minősül minden olyan cselekedet, amely befogásukat, elpusztításukat célozza; tilos a vackuk, barlangjuk tönkretétele és szándékos háborgatásuk. Tilos a törvény hatálya alá tartozó, (élő vagy élettelen) állatoknak, kitömött példányaiknak, a testrészeiknek vagy a belőlük készült termékeknek a birtoklása vagy forgalmazása az ország területén.

A törvény (9-es paragrafus, 1-es bekezdés) értelmében azokban az esetekben, *amikor nem létezik más megoldás és a védett faj* (esetünkben a farkas, medve, vidra) *populációjának fennmaradása nem forog veszélyben*, az állam eltekinthet a szigorú védelemtől (pontosabban a törvény 4-es, 5-ös, 6-os, 7-es, és 8-as paragrafusától), abban az esetben, ha ez a mezőgazdasági terményekben, a haszonállat-állományban és a halállományban tett jelentős károk megelőzését célozza.

A 23-as paragrafus c) bekezdése értelmében tilos az állam erdeiben legeltetni és mezőgazdasági tevékenységet folytatni.

2. Hazánk 1994-ben a 69-es törvény (**Legea nr. 69/1994**) alapján csatlakozott a **Washingtoni Egyezményhez**, amely tiltja a veszélyeztetett vagy ritka növény- és állatfajokkal, valamint a testrészeikből készült tárgyakkal vagy termékekkel való kereskedelmet. Ennek értelmében bűncselekménynek számít határon keresztül forgalmazni – élő vagy élettelen állapotban – az egyezményben felsorolt fajokat (beleértve a farkast, a medvét és a vidrát), ezek trófeáit, valamint a belőlük készült termékeket.

3. Az 1996-ban megjelent 103-as vadászati törvény (**Legea fondului cinegetic și a protecției vânatului nr. 103/1996**), valamint ennek a módosított és kiegészített változatai, (**Legea 654/2001, legea 103/2002**) melyeknek értelmében a farkas, medve és vidra vadászata tilos.

A 8-as paragrafus szerint az erdőgazdálkodásért felelős központi hivatalnak a megfelelő minisztériumokkal együtt lépéseket kell tennie a vadkár és a vadászat által okozott kár megelőzése érdekében.

A 103/2002-es törvény 14-es paragrafusa szerint a vadászható fajok (vaddisznó, őz,

szarvas) által okozott vadkárért az illető vadászterület bérlője (legtöbb esetben a vadásztársaság), a szigorúan védett, nem vadászható fajok (mint amilyen a farkas, medve, és vidra) által okozott vadkárért pedig az erdőgazdálkodásért felelős központi hivatal felel. A szigorú védelmet élvező vadfajok esetében **a károkat a vadvédelmi alapból (fondul de protecție a vânatului)** kell megtéríteni.

A törvény szerint a károsult személynek a kár észlelésétől számított 3 napon belül kérvényt kell benyújtania a vadászterület bérlőjéhez és a helyi tanácshoz. Ezt követően a vadászterület bérlőjének egy megbízottjából, a helyi közigazgatás képviselőjéből és a károsult személyből álló bizottság helyszíni szemlét tart a kár színhelyén. A bizottságnak helyszíni szemle-jegyzőkönyvet (**act de constatare**) kell kiállítania. Abban az esetben, ha a vadászterület bérlője nem jelentkezik 48 órán belül, a jegyzőkönyvet a helyi közigazgatás képviselőjének és a károsult személynek kell két tanú jelenlétében kiállítania. A továbbiakban bíróság határoz a kár megtérítéséről.

4. A farkas, medve és vidra védelmét a 2001-ben elfogadott 462-es törvény (**Legea nr. 462/2001**) is befolyásolja. Ez a törvény szabályozza a védett területek kijelölését, a vadon élő növények és állatok természetes élőhelyeinek a védelmét.

5. 2001-ben megjelent az 58-as kormányrendelet (**Ordin nr. 58/2001**), a **vadvédelmi alap** eredetéről és felhasználásáról. Az ehhez csatolt szabályzat (1. fejezet, 2. paragrafus, 1. bekezdés) kijelenti, hogy a vadvédelmi alapból fedezik a szigorúan védett fajok (pl. farkas, medve, vidra) által mezőgazdasági terményekben, háziállatokban, erdőültetvényben okozott károk kártérítési költségeit, a 103/1996-os törvény által megszabott keretek között.

6. A 2002-ben megjelent 748-as kormányhatározat (**Hotărâre nr. 748 / 2002**) elfogadta a kimondottan mezőgazdasági termények, erdőültetvények, háziállatok vadállatokkal szembeni védelemének előírásait. Eszerint a termőföldek, az erdészeti ültetvények és a háziállatok tulajdonosainak kötelességük eleget tenni bizonyos követelményeknek.

A termőföldek és az erdészeti ültetvények tulajdonosai kötelesek a következő óvintézkedéseket megtenni a vadkárok megelőzése érdekében:

- biztosítsák a termőföldek és az erdészeti ültetvények megfelelő őrzését
- a termőföldeken és az erdészeti ültetvényeken állítsanak fel a törvény által engedélyezett, álló vagy mozgó riasztókat, amelyek elűzik a vadakat vagy megakadályozzák ezek behatolását.

A mezőgazdasági terület tulajdonosának kérésére a vadászterület bérlője köteles rendelkezésére bocsátani a törvény által megengedett eszközöket (álló vagy mozgó riasztók), amelyek a vadnak a mezőgazdasági területektől való távoltartását szolgálják. A vadászterület bérlője a veszélyeztetett területeken köteles a vadak

távoltartására irányuló tevékenységet folytatni.

Vadkár esetén a mezőgazdasági területek, erdőültetvények, háziállatok tulajdonosának a következő iratokkal kell igazolnia, hogy ellátta kötelességét:

1. a fent már leírt módon (a 103/1996-os törvény bemutatásánál) a bizottság által kiállított *helyszíni szemle-jegyzőkönyv (act de constatare)*.

2. a vadászterület bérlőjéhez leadott *kérvény (adresă către gestionarii fondurilor de vânătoare)*, amely alapján a károsult személy a vadak elriasztására szolgáló eszközöket igényelt a vadászterület bérlőjétől. Ezt a kérvényt annál a polgármesteri hivatalnál is le lehet adni, amelynek területén található a mezőgazdasági terület. A polgármesteri hivatalnak kötelessége eljuttatni a kérvényt a vadászterület bérlőjéhez.

3. *jegyzőkönyv (proces verbal)*, amelyet a vadászterület bérlőjének kell kiállítania a károsult személy kötelességének elvégzéséről a vad elriasztására szolgáló eszközök átadásakor.

A háziállatok tulajdonosának kötelessége megtenni a következőket a vadkárok megelőzése érdekében:

– biztosítsa a legelő vagy munkát végző háziállatok őrzését és csak az erre kijelölt, törvény által engedélyezett területeken legeltessen

– éjszaka a háziállatokat elkerített helyen őrizze és alkalmazzon a törvény által megengedett riasztókat a vadállatok távoltartására

– a legelőre vagy itatni a köztulajdonban lévő erdőn keresztül csak az erre kijelölt útvonalon viheti állatait. Ezeket az útvonalakat a vadászterületet bérlő vadásztársaságnak, az erdőért felelős erdészeti hivatalnak és a háziállatokra felügyelő személynek közös megegyezéssel kell meghatározni.

Vadkár esetén a háziállatok tulajdonosának a következő iratokkal kell igazolnia, hogy ellátta kötelességét:

1. a törvény által megengedett *maximális számú őrzőkutyá tartása* által (a nyáját kísérő őrzőkutyák megengedett száma a 103/1996-os törvény szerint síkvidéken 1, dombvidéken 2, hegyvidéken 3)

2. a szerződés által, amelyet a terület tulajdonosával kötött, és amelyben meg vannak határozva azok a területek, ahol szabad legeltetni, valamint a hektáronkénti maximálisan engedélyezett állatállomány

3. a fent már említett bizottság (a 103/1996-os törvény bemutatásánál) helyszínen tett szemléje és a fent vázolt kötelességek ellenőrzése által

4. a törvény által előírt engedéllyel, amelyben engedélyezik a háziállatok erdőn keresztül történő terelését

A károk megjelenítése a sajtóban

A sajtónak (televízió, rádió, újságok, internet) egyértelműen véleményformáló szerepe és hatása van. A nagyközönség a legtöbb esetben csak a sajtóból értesül a ragadozók által okozott kártételekről és ennek alapján vonja le következtetéseit. Ez ugyanakkor döntő szerepű is az emberek ragadozókkal szembeni véleményének kialakításában – amit később nagyon nehéz megváltoztatni, de még befolyásolni is. Éppen ezért rendkívül fontos az emberek pontos, túlzások nélküli, ugyanakkor részletes tájékoztatása a megtörtént esetekről. Romániában 2004. nyaratól a sajtó minden formája bővelkedik a ragadozók (és más vadállatok) általi kártételek beszámolóiban. Ezek gyakran nem egészen pontos információkon alapszanak, a hírek, cikkek pedig sokszor (egyes esetekben alaptalanul) negatív kicsengésűek. Érthető, hogy egy tévériporternek vagy újságírónak túl kevés ideje van ahhoz, hogy alaposan tájékozódjon a probléma minden vetületéről, ráadásul a hírek érdekesnek, sokkolónak is kell lennie. Ugyanakkor viszont érdemes megfontolni a nagyközönség elé kerülő anyag esetleges „mellékhatásait” is.

A következőkben egy konkrét példával szeretnénk bemutatni azt, hogy mi került a hírekbe, és mi is történt a valóságban – minden további kommentár nélkül.

A televízióban (PROTV és TVR2) és újságban közölt hírek alapján értesültünk arról, hogy október 24-én, vasárnap (a ROMPRES hírközlő ügynökség szerint éjjel) a Maros megyei Szászörményesen egy medvebocs behatolt több gazdaságba, ahol károkat okozott.

ROMPRES, Marosvásárhely, október 25:

„Fejszékkel és botokkal megölt medvebocs: vasárnap éjszaka Örményes falu lakosai botokkal és fejszékkel megöltek egy medvebocsot, amely terrorizálta a falut és károkat okozott több gazdaságban – értesít a Rompres hírközlő ügynökség. Örményes lakosai vasárnap éjjel a gazdaságukat látogató medvebocs által okozott zajra riadtak fel. Útközben a medve megharapott egy disznót és megkarmolt egy kutyát, ezek után pedig visszavonult az erdőbe. A falubeliek, attól tartva, hogy az állat később még visszatérhet a faluba, botokkal és fejszékkel felfegyverkezve elindultak a medve nyomán és megölték azt. Az örményesiek azt állítják, hogy a múlt évig még medve nem hatolt be a falujukba, idén ősszel viszont a medvék elég gyakran megdézsmáltak a méhkaptárakat. A medvebocsot beszállították a marosvásárhelyi Állategészségügyi Központba, ahol majd megállapítják, hogy az állat veszett volt-e. Ugyanakkor a medve által megharapott háziállatokat tíz napig megfigyelés alatt fogják tartani. Az Állategészségügyi Központ megvizsgálja, hogy a

medvebocs veszélyt jelentett-e a falu számára és hogy meg volt-e veszve. Ellenkező esetben Örményes lakói pénzbeli büntetést lesznek kötelesek fizetni, főleg hogy az állat törvény által védett, becsült értéke pedig 100 millió lej.” ROMPRES

Az esetet követő hétvégén kiszálltunk a helyszínre és megkerestük M. V. örményesi lakost, akinek háza udvarán történt a „medvekár” nagy része. A vele való beszélgetés több érdekes részletre világított rá:

1. Az eset nem éjszaka történt (mint ahogy ezt a hírekben jelentették), hanem nappal, 13.00 órakor. Ez a körülmény egyáltalán nem elhanyagolható, figyelembe véve, hogy az illető ház a falu fő (és egyben legforgalmasabb) utcáján áll. Ezen kívül a hátsó udvar egy közös kertbe nyílik, amelyet kerítés és még további két utca és házsor választ el a legelőtől. A medvebocs tehát gyakorlatilag áthatolt ezen a két házsoron és utcán, majd behatolt a közös kertbe, onnan a gazda udvarára és mindezt fényes nappal tette. Ez, akármilyen véleménnyel is vagyunk a medvékről, nehezen minősíthető normálisnak. A medve furcsa viselkedésére felfigyeltek azok a falubeliek is, akiknek udvarán átment. Erre a viselkedésre megvan a magyarázat, amit utólag a falubeliek is megtudtak, sőt a vadőr is megerősített: a környező erdőben akkor éppen vaddisznóra vadásztak és a meglepett medvebocs a hajtásból a falu felé menekült. A vadászok először azt hitték, hogy sebzett vaddisznóról van szó és utána indultak.

2. A medve a közös hátsó kertből behatolt M. V. baromfiudvarára és nekiszaladt az ezt a ház fő udvarától elválasztó kapunak. Habár ez ki is nyílt, erre az udvarra már nem jött be. A gazda felesége vette először észre az udvaron tartózkodó medvét, férje a sikoltozásra figyelt fel. A baromfiudvar egyik sarkában található a disznópajta, a közös udvarra nyíló magasított kifutóval. Hátról a kertbe bejutni csak közvetlenül a pajta mellett elhaladva lehet. Így érthető, hogy a bocsot látva a gazdának rögtön a disznói jutottak az eszébe – később kiderült, hogy a medve menekülés közben valóban megsebezte az egyik disznót a szemöldöke tájékán. Felkapva a közelben levő, moslékkeverésre használt fadarabot, a gazda megpróbálta a medvét kiűzni a baromfiudvarból. A medve meg is próbált a közös hátsó kert irányába menekülni, de valószínűleg nem találta a kijáratot, így az udvar sarka irányába szaladt, egyenesen az itt kikötött kutyának. A gazda elmondása szerint a medve a kutyát rövid ideig átfogta mancsaival, majd sértetlenül elengedte és végül megtalálva a kijáratot, kiszaladt a hátsó kertbe. Ekkora már megérkezett a feleség által hívott erősítés is a szomszéd személyében, aki karóval volt felfegyverkezve és csatlakozott a magas kukoricaszár között a medvét üldöző gazdához. A medve próbált menekülni, de a hirtelen útjába kerülő szomszéd férfi lábai között átrohanva feldöntötte azt. Az illető szavai szerint a medve mintegy 10 méterrel tovább megállt, visszanezgett, majd

továbbrohant, anélkül, hogy bántotta volna a földön heverő férfit. Végül sikerült egy szomszéd kertbe átjutnia, ahonnan kimenekült a falu főutcájára. Eddigre a gazda szerint legalább 30-an összegyűltek a faluból és botokkal felfegyverkezve kergetni kezdték az állatot. Ez először megpróbált felfelé menekülni egy, a falu mellett levő meredek domboldalon, de M. V. szerint visszagurult erről, megint az útra kerülve. (A helyszínen végzett megfigyeléseink alapján kijelenthetjük, hogy egészséges állapot számára az a domboldal nem jelentett volna különösebb megerőltetést.)

3. A kérdezettek szerint a medve végül mégis kimenekült a faluból egy mellékutcán. Azok a lakosok, akik hajlandók voltak szóba állni velünk, nem tudták megmondani, hogy ezek után pontosan mi is történt. Hamarosan viszont megjelent két vadász, akik már hozták a medvebocs tetemét. Az egyik vadász a kutyája iránt érdeklődött. Később megjelent a helyi vadőr is, majd a tetemet autóra rakták és elszállították. Közben még megjelentek a marosvásárhelyi PROTV riporterei is, akik interjút vettek a falusiaktól.

Ennyit nyilatkoztak az esetben közvetlen módon résztvevő személyek. A hírekben bemutatott eset sok mindenben különbözik ettől:

1. Először is a Rompres szerint a medvebocs éjjel „terrorizálta a falut és károkat okozott több gazdaságban... megharapott egy disznót és megkarmolt egy kutyát”. A falut éjjel meglátogató medve nyilvánvalóan zsákmányolni jön (tehát „terrorizál”) – ez sokkal közelebb áll a nagyközönség medvékről alkotott képéhez, mint egy, a vadászok, majd a falusiak elől szánalmasan menekülő medvebocs. Ezen túlmenőleg egy héttel később, látogatásunk idején sem a disznón, sem a kutyán nem volt egyetlen sebhely sem.

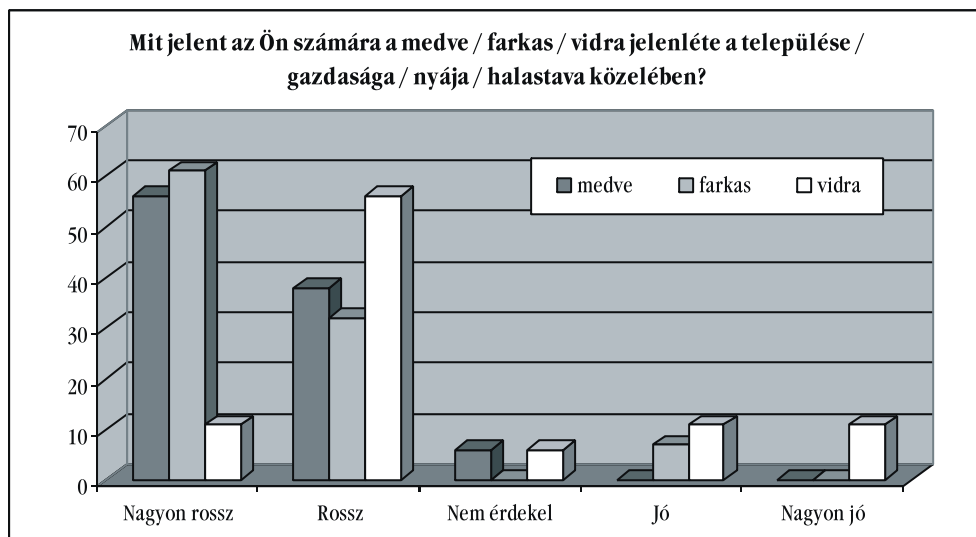
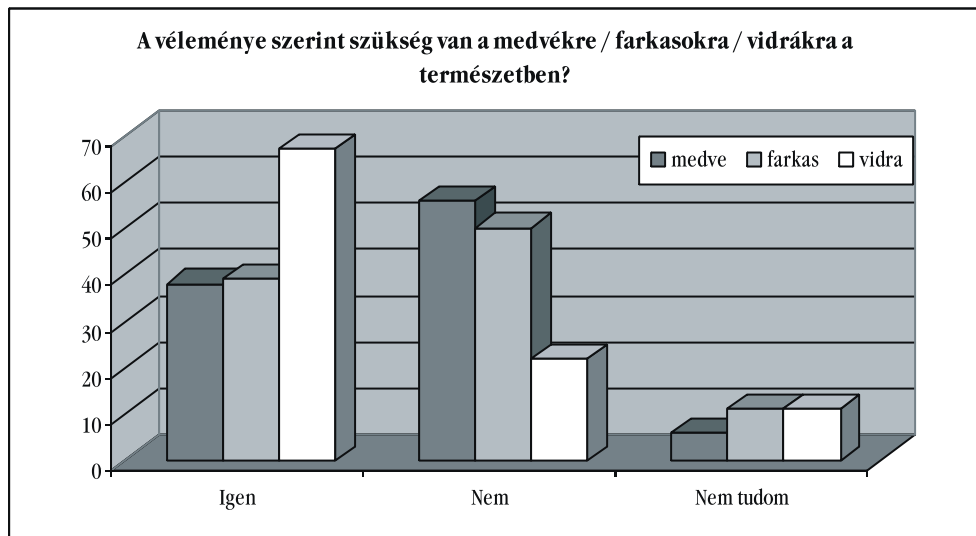
2. Az a része a tévében bemutatott híreknek, amely szerint a falubeliek egész éjjel várták, hogy megjelenjen a bocs anyja, abból eredhet, hogy a kérdezett szerint a riporternő felvetette annak a lehetőségét, hogy az éj folyamán az anyamedve is meglátogassa a falut.

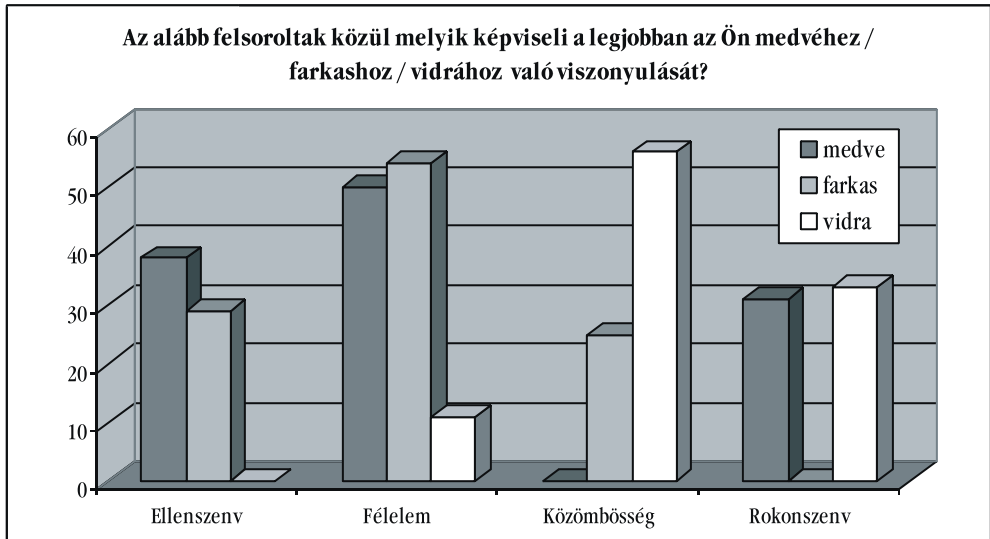
3. A falubeliek állítása szerint az idén a medvék semmilyen kárt nem okoztak (a médiában megjelentekkel ellentétben), sem a méhkaptároknál a faluban, sem pedig a gabonában.

4. A veszett medve lehetősége egy éppen aktuális és a médiában ismételt tárgyalta eset révén merülhetett fel (a brassói Racadau negyedbeli veszett medve támadása). Máskülönben az Állategészségügyi Központnál végzett vizsgálatok alapján teljes bizonyossággal kijelenthető, hogy a medve nem volt veszett. Ezen kívül dr. C. nemhivatalosan azt nyilatkozta, hogy a kb. 80-90 kilós medve homlok- és nyakszirti lebenye szét volt roncsolva (golyó általi sebek nem voltak az állaton), ez vezetett halálához.

A károsult személyek véleménye a három fajról

A medve, farkas és vidra által okozott károk tanulmányozásával párhuzamosan kisebb közvéleménykutatást is végeztünk a károsult személyek körében. A kérdőívben szereplő kérdések közül hármat választottunk ki, az alábbiakban az ezekre kapott válaszokat mutatjuk be (a grafikonokban nem szerepel azoknak a személyeknek a véleménye, akiknek a medve a termésében tett kárt):

Felhasznált és ajánlott irodalom

- Annette Mertens, Ovidiu Ionescu (2000) – Ursul – Biologie, ecologie și management, Editura Haco
- A Large Carnivore Initiative for Europe - Carnivore Damage Prevention News no. 1-7
- Carpathian Large Carnivore Project - Annual Report 2002
- Carpathian Large Carnivore Project - Annual Report 2001
- Carpathian Large Carnivore Project - Annual Report 2000
- Carpathian Large Carnivore Project - Annual Report 1999
- Carpathian Large Carnivore Project – Annual Report 1998
- Charles Jonkel (1994) – Grizzly / Brown Bears, Damage prevention and control methods
- Christoph Promberger, Ovidiu Ionescu (2000) - Lupul – Biologie, ecologie și management, Editura Haco
- Gera Pál (2004) – Otterbook, Foundation for Otters
- Hilde Karine Wam (2003) - Wolf behaviour towards people – the outcome of 125 monitored encounters
- John D. C. Linnell et al (2002) - The fair of wolves: a review of wolf attacks on humans
- John D. C. Linnell et al (1996) – Carnivores and sheep farming in Norway
- Jon E. Swenson, Norbert Gerstl, Bjorn Dahle, Andreas Zedrosser (2000) – Action Plan for the conservation of the Brown Bear (*Ursus arctos*) in Europe, Council of Europe Publishing
- Josef Reichholf (1996) – Emlősök, Magyar Könyvklub, Budapest
- Kiss J. Botond (2000) – A vidra, Erdélyi Nimród
- Luigi Boitani (2000) – Action Plan for the conservation of the wolves (*Canis lupus*) in Europe, Council of Europe Publishing
- Luigi Boitani (1997) - Action Plan for the European Wolves - 2nd draft
- Mark E. McNay (2002) – A case history of wolf-human encounters in Alaska and Canada, Alaska Department of Fish and Game, Wildlife Technical Bulletin 13
- Sepsi Árpád, Kohl István (1997) – A KÁRPÁTI BARNAMEDVÉRŐL, Erdélyi Múzeum Egyesület
- Stephen Herrero, Andrew Higgins (1999) – Human injuries inflicted by bears in British Columbia 1960-1997, *Ursus* 11: 209-218

- Wolfgang Schroeder (1994) – Le mythe du loup, Le loup: Entre le mythe et la réalité, Revue Panda no.1/94
- WWF UK Report (2000) - Europe's carnivores: a survey of children's attitudes towards wolves, bears and otters
- www.amblonyx.com
- www.bearbiology.org
- www.canadianrockies.net
- [www.ext.colostate.edu.pub](http://www.ext.colostate.edu/pub)
- www.gardelectric.ro
- www.iusb.edu
- www.lcie.org
- www.mountainnature.com
- www.otter.org
- www.ottersandbutterflies.co.uk
- www.ottertrust.org.uk
- www.the-night.net
- www.terugkeer.nl
- www.turulmadar.hu
- www.ursusinternational.org
- www.vidraalapitvany.hu
- www.wildlife.alaska.gov
- www.wildlifeinformation.org
- www.wildlifesciencecenter.org
- www.winshop.com.au
- www.wolf.org
- www.wolfology.com
- www3.gov.ab.ca
- <http://juridic.kappa.ro>

Tartalom

Előszó	3
Ragadozók és emberek	5
Farkas (Canis lupus)	9
Farkasok és emberek	14
Farkasok Romániában	17
Tanulmányozott farkaskárok Erdélyben	18
Néhány megjegyzés az általunk vizsgált esetekkel kapcsolatosan	31
Barnamedve (Ursus arctos)	37
Medvék és emberek	43
Medvék Romániában	45
Tanulmányozott medvekárok Erdélyben	46
Medvekárok a természetett növényekben	51
Medvetámadások	53
Hogyan kerüljük el a medvetámadást?	57
Hogyan tartsuk távol a medvéket gazdaságunktól?	59
Vidra (Lutra lutra)	61
Vidrák és emberek	66
Vidrák Romániában	67
Tanulmányozott vidrakárok Erdélyben	68
Vadkárelhárítási módszerek	75
1. Villanypásztor	75
2. Védőkerítés	78
3. Rémszineg (fladry)	79
4. Kutyás őrzés	79
5. Riasztási módszerek	80
Törvények	81
A károk megjelenítése a sajtóban	84
A károsult személyek véleménye a három fajról	87
Felhasznált és ajánlott irodalom	89

